РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
РЕГИОНАЛНА ЗДРАВНА ИНСПЕКЦИЯ-ШУМЕН

ГОДИШЕН АНАЛИЗ НА ЗДРАВНО-ДЕМОГРАФСКОТО СЪСТОЯНИЕ И ЗДРАВНАТА МРЕЖА В ОБЛАСТ ШУМЕН

2023 г.

Основни здравно-демографски показатели през 2023 г.

	Област Шумен	Република България
Население към 31.12.2023 г.	149 699	6 445 481
Възрастова структура на населението:		
0-17 г.	16,2%	17,1%
18-59 г.	51%	52,0%
над 60 г.	32,8%	30,9%
Раждаемост	8,3‰	8,9‰
Смъртност	17,4‰	15,7‰
Детска смъртност	4,9‰	4,9‰
Перинатална смъртност	9,7‰	6,0‰
Неонатална смъртност	3,2‰	1,9‰
Постнеонатална смъртност	1,6‰	3,1‰
Естествен прираст	-9,2‰	-6,8‰
Средна продължителност на живота (в години)	72,6 г.	72,8 г.
(за периода 2020 г. – 2022 г.) мъже	69,6 г.	69,3 г.
жени	75,8 г.	76,6 г.
Новооткрити случаи и рецидиви на туберкулоза *(на 100 000 души)*	12,0	13,5
Новооткрити случаи на злокачествени новообразувания *(на 100 000 души)*	507,7	406,5
Психически заболявания *(на 100 000 души)*	718,1	
Хоспитализирана заболеваемост *(на 100 000 души)*	2 016 бр.	33 994 бр.
Хоспитализирана заболеваемост *(на 100 000 души)*	201,2‰	339,5‰
Брой на лечебните заведения за болнична помощ	5 бр.	319 бр.
Брой легла в лечебните заведения за болнична помощ към 31.12.2022 г.	860 бр.	53 472 бр.
Брой лекари	512	29 911
Брой персонал по здравни грижи	955	44 523
Обслужени лица по повод на спешна и неотложна медицинска помощ	58 877	2 410 213

1. ЗДРАВНО-ДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЛАСТТА

1.1. ЧИСЛЕНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО

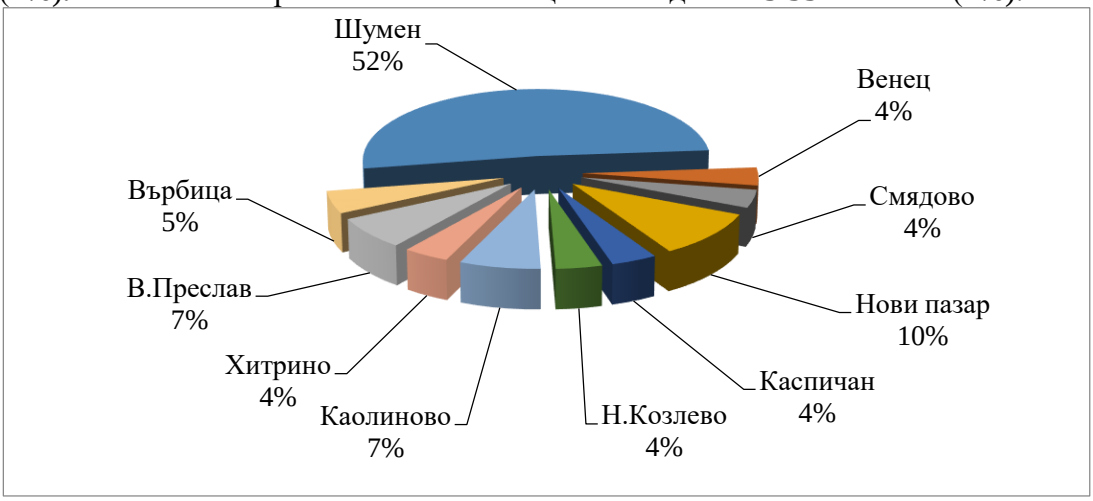
Демографските процеси в област Шумен се характеризират с трайна тенденция за намаляване на броя на населението и на неговото застаряване. Основни причини за това са ниската раждаемост, нарастването на смъртността и емиграцията на значителна част от младите хора. Населението в област Шумен към 31.12.2023 г. е 149 699 души, което представлява 2,32% от населението на Република България и нарежда областта ни на 14-то място по брой на населението, непосредствено след Сливен (170 051 души) и преди Враца (147 619 души). В сравнение с предходната година се е увеличило с 71 души, при намаление от 2 229 души за страната. Намалението на населението се дължи на отрицателния естествен прираст (повече починали лица от родените или – минус 1 370(- 9,1‰ естествен прираст) и на емиграция.

Налице е голям дисбаланс в показателите, поради наличието на нова оценка на населението на база данните от Преброяване през 2021 г.

Фиг. 1 Население в област Шумен от 2016 г. до 2023 г.

С най-голям брой население е община Шумен – 77 574 жители (52%). Втора по брой население е община Нови пазар с 14 409 жители (10%), следвана от община Каолиново с 10 707 жители (7%). С най-малък брой население е община Смядово с 5 332 жители (4%).

Фиг.2 Относителен дял на населението по общини в област Шумен

Броят на жените е 77 117, което представлява 52% от цялото население, а мъжете са 72 582 (48%). Делът на жените си остава незначително по-висок от този на мъжете. През 2023 г. на 1000

мъже се падат 941 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите от 50 до 54 – 6 234 души, а най-малко 100+ години - само 1 човек. При жените от 70 до 74 – 6 364 души, а най-малко 100+ - само 6.

В края на 2023 г. в градовете на областта живеят 92 742 души или 62% от населението на областта, а в селата – 56 957души или 38%. За сравнение през 2022 г. съотношението градско към селско население е било 63% към 37%. В областта продължават процесите на обезлюдяване на селските райони и се запазва по-висок относителния дял на градското население. Съотношението в национален мащаб е по-ярко изразено – 74% от населението на страната живее в градовете, а 26% в селата. В общините Шумен, Нови пазар, Велики Преслав, Каспичан и Смядово преобладава градското над селското население, докато в останалите общини относителният дял на жителите в селските райони е по-висок.

Таб. 1 Население на област Шумен към 31.12.2023 г. по пол, в градове и в села

Година	Население в областта	Мъже	Отн. дял	Жени	Отн. дял	В градовете	Отн. дял	В селата	Отн. дял
2021	169 423	82 477	48,7	86 946	51,3	101 639	60,3	67 784	40,0
2022	149 628	72 514	48,0	77 114	52,0	93 581	63,0	56 047	37,0
2023	149 699	72 582	48,0	77 117	52,0	92 742	63,0	56 957	37,0

От населението на възраст до 59 години (51 753) мъжете са повече от жените (48 516), докато след 59-годишна възраст броят на жените (28 601) превишава този на мъжете (20 829).

Таб. 2 Население по местоживеене в област Шумен и Република България

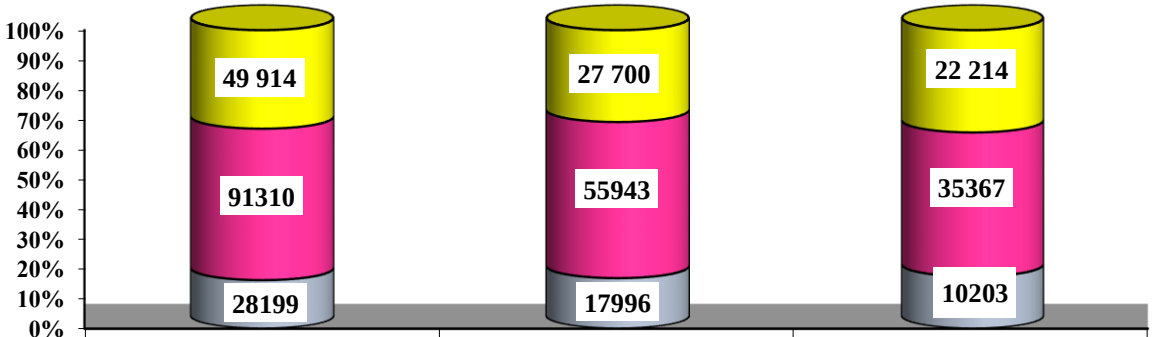
Области Общини	2021 година			2022 година			2023 година		
	Общо	В градовете	В селата	Общо	В градовете	В селата	Общо	В градовете	В селата
Население									
Р България	**6 838 937**	**5 000 496**	**1838441**	**6 447710**	**4746710**	**1701000**	**6 445 481**	**4 738 461**	**1 707 020**
Шумен	**169 423**	**101 639**	**67 784**	**149 628**	**93 581**	**56 047**	**149 699**	**92 742**	**56 957**
Велики Преслав	11 816	6 741	5 075	10 169	5 821	4 348	10 096	5 759	4 337
Венец	7 082	0	7 082	6 055	0	6 055	6 209	0	6 209
Върбица	10 237	3 287	6 950	7 636	2 370	5 266	7 697	2 380	5 317
Каолиново	12 803	1 524	11 279	10 557	1 296	9 261	10 707	1 294	9 413
Каспичан	7 320	3 473	3 847	6 250	3 244	3 006	6 283	3 224	3 059
Никола Козлево	6 244	0	6 244	5 268	0	5 268	5 338	0	5 338
Нови пазар	15 486	10 707	4 779	14 484	10 167	4 317	14 409	10 003	4 406
Смядово	5 952	3 565	2 387	5 359	3 383	1 976	5 332	3 369	1 963
Хитрино	7 073	0	7 073	5 738	0	5 738	6 054	0	6 054
Шумен	85 410	72 342	13 068	78 112	67 300	10 812	77 574	66 713	10 861

При анализа на населението в областта се отчита тенденцията за намаляване на относителния дял на градското население през последните 3 години. Населението на град Шумен представлява 52% от общото население на областта и 84% от градското население на областта.

Данните за възрастовата структура на населението сочат, че се задълбочава регресивният тип структура и се запазва тенденцията за застаряване на населението в областта. Населението над 60 г. се увеличава (2023 – 33%, 2022 – 33%, 2021 – 30%, 2020 – 29%, 2019 г. – 29%, 2018 г. – 28%) при запазване на населението до 17 г. (2023 – 16%, 2022 – 16%, 2021 – 17%, 2020 г.- 17% ; 2019 г. – 17%; 2018 г. –17%).

При разглеждане поотделно на структурата на населението в градовете и в селата се вижда, че:

- относителният дял на децата и на хората над 60 г. в селата е по-голям в сравнение с този в градовете;
- в градовете е по-голям относителният дял на хората от 18 г. до 59 г. в сравнение със този в селата;
- застаряването на населението в селата е значително по-голямо от градовете; хора на възраст над 60 г. за 2023 г. – села: 37%, градове: - 31%;
- 2022 г. – села: 37%, градове: 30%;
- 2021 г. – села: 33%, градове: 27%;
- 2020 г. – села: 29%, градове: 26%;

	ОБЩО	ГРАД	СЕЛО
над 60 години	49 430	28 547	16 941
18-59 години	75 987	48 529	23 864
до 17 години	24 282	15 666	8 616

Фиг. 3 Възрастова структура на населението в област Шумен за 2023 година

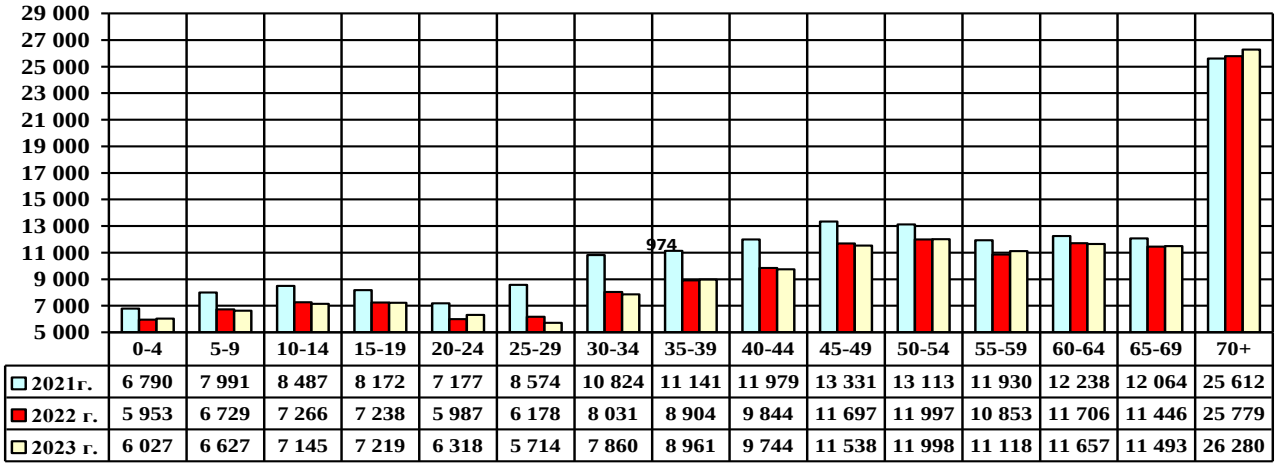
Таб. 3 Брой жени фертилна възраст в област Шумен и Република България

Година	Брой жени във фертилна възраст (15-49 г.)	
	Област Шумен	Р. България
2021	34 736	1 432 052
2022	27 868	1 278 412
2023	27 576	1 269 197

Както и през предходните години през последната година се наблюдава значително намаление на броя на жените във фертилна възраст (15-49 год.) от 35 489 жени през 2020 г., 34 736 жени през 2021 г., 27 868 през 2022 г. до 27 576 през 2023 г.

Продължаващият процес на остаряване на населението се очертава като остър демографски проблем. Той се изразява в непрекъснато повишаване на показателя за средна възраст на населението през последните години, която от 39,9 години през 2005 г. нараства на 44,1 години в края на 2023 г., при 44,7 години за страната. Процесът на остаряване на населението се проявява както в селата така и в градовете, като в селата средната възраст на населението е по-висока.

По прогноза на НСИ при реалистичен и съобразен с нормативните изисквания на Европейския съюз вариант населението на област Шумен през 2050 г. ще бъде 121 878 души, а през 2080 г. - 85 802.

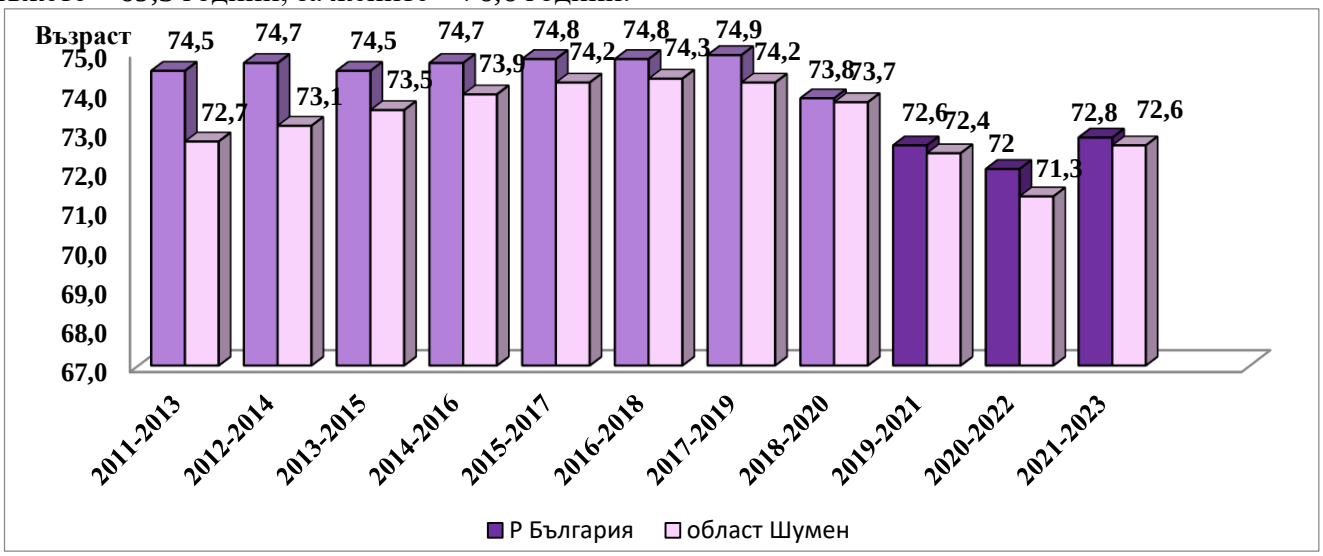

	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70+
2021г.	6 790	7 991	8 487	8 172	7 177	8 574	10 824	11 141	11 979	13 331	13 113	11 930	12 238	12 064	25 612
2022 г.	5 953	6 729	7 266	7 238	5 987	6 178	8 031	8 904	9 844	11 697	11 997	10 853	11 706	11 446	25 779
2023 г.	6 027	6 627	7 145	7 219	6 318	5 714	7 860	8 961	9 744	11 538	11 998	11 118	11 657	11 493	26 280

Фиг. Население по възрастови групи в област Шумен

Средната възраст на предстоящия живот на населението за периода 2021-2023 г. в област Шумен е 72,6 години. Жените живеят с 6,2 години повече от мъжете, като средната възраст на предстоящия живот на мъжете е 69,6 години, а за жените – 75,8 години. Област Шумен се нарежда на 15 място в страната. Жените живеят по-дълго от мъжете във всички области на страната, но най-голяма е разликата между двата пола в област Враца (8,5 години), а най-малка - в област Шумен (6,3 години).

През 2021-2023 г. средната продължителност на живота за страната е 72,8 години, за мъжете – 69,3 години, за жените – 76,6 години.

Фиг. 4 Очаквана средна продължителност на предстоящия живот общо за страната и област Шумен по периоди

Тенденцията на остаряване на населението води до промени и в неговата възрастова структура – под, във и над трудоспособна възраст.

Продължава да намалява броят на жителите в трудоспособна възраст, а този на жителите над 65 години се увеличава. През последната година се отчита намаление както на жителите в трудоспособна възраст, така и в под трудоспособна възраст. Тенденцията за застаряване на населението е по-силно изразена в градовете.

Таб. 4 Население под, във и над трудоспособна възраст по общини и местоживеене*

Общини ***Възрастови категории***	***Общо***			***Общо***		
	Всичко	***Мъже***	***Жени***	***Всичко (в %)***	***Мъже (в %)***	***Жени (в %)***
Област Шумен	**149 699**	**72 582**	**77 117**		***100***	***100***
Под трудоспособна възраст	21 339	10 934	10 405	14,3	15,1	13,5
В трудоспособна възраст	86 389	45 886	40 503	57,7	63,2	52,5
Над трудоспособна възраст	41 971	15 762	26 209	28,0	21,7	34,0

Велики Преслав	**10 096**	**4 944**	**5 152**	**6,7**	**6,8**	**6,7**
Под трудоспособна възраст	1 201	631	570	11,9	12,8	11,1
В трудоспособна възраст	5 511	3 054	2 457	54,6	61,8	47,7
Над трудоспособна възраст	3 384	1 259	2 125	33,5	25,5	41,2
Венец	**6 209**	**3 075**	**3 134**	**4,1**	**4,2**	**4,1**
Под трудоспособна възраст	764	387	377	12,3	12,6	12,0
В трудоспособна възраст	3 537	1 926	1 611	56,9	62,6	51,4
Над трудоспособна възраст	1 908	762	1 146	30,7	24,8	36,5
Върбица	**7 697**	**3 788**	**3 909**	**5,1**	**5,2**	**5,1**
Под трудоспособна възраст	1 115	572	543	14,5	15,1	13,9
В трудоспособна възраст	4 418	2 346	2 072	57,4	61,9	53,0
Над трудоспособна възраст	2 164	870	1 294	28,1	23,0	33,1
Каолиново	**10 707**	**5 339**	**5 368**	**7,2**	**7,4**	**6,9**
Под трудоспособна възраст	1 593	821	772	14,9	15,4	14,4
В трудоспособна възраст	6 360	3 411	2 949	59,4	63,9	54,9
Над трудоспособна възраст	2 754	1 107	1 647	25,7	20,7	30,7
Каспичан	**6 283**	**3 080**	**3 203**	**4,2**	**4,2**	**4,2**
Под трудоспособна възраст	962	495	467	15,3	16,1	14,6
В трудоспособна възраст	3 525	1 893	1632	56,1	61,5	51,0
Над трудоспособна възраст	1 796	692	1 104	28,6	22,5	34,4
Никола Козлево	**5 338**	**2 680**	**2 658**	**3,6**	**3,7**	**3,4**
Под трудоспособна възраст	974	514	460	18,2	19,2	17,3
В трудоспособна възраст	3 139	1 672	1 467	58,9	62,4	55,2
Над трудоспособна възраст	1 225	494	731	22,9	18,4	27,5
Нови пазар	**14 409**	**7 010**	**7 399**	**9,6**	**9,7**	**9,6**
Под трудоспособна възраст	2 113	1 105	1 008	14,7	15,8	13,6
В трудоспособна възраст	8 426	4 472	3 954	58,5	63,8	53,4
Над трудоспособна възраст	3 870	1 433	2 437	26,8	20,4	32,9
Смядово	**5 332**	**2 570**	**2 762**	**3,6**	**3,4**	**3,6**
Под трудоспособна възраст	691	339	352	13,0	13,2	12,7
В трудоспособна възраст	2 980	1 619	1 361	55,9	63,0	49,3
Над трудоспособна възраст	1 661	612	1 049	31,1	23,8	38,0
Хитрино	**6 054**	**3 041**	**3 013**	**4,0**	**4,2**	**3,9**
Под трудоспособна възраст	537	285	252	8,9	9,4	8,4
В трудоспособна възраст	3 234	1 803	1 431	53,4	59,3	47,5
Над трудоспособна възраст	2 283	953	1 330	37,7	31,3	44,1
Шумен	**77 574**	**37 055**	**40 519**	**51,9**	**51,1**	**52,5**
Под трудоспособна възраст	11 389	5 785	5 604	14,7	15,6	13,8
В трудоспособна възраст	45 259	23 690	21 569	58,3	63,9	53,2
Над трудоспособна възраст	20 926	7 580	13 346	27,0	20,5	32,9

* За 2023 г. тези граници са от 16 до навършване на 62 години и два месеца за жените и 64 и 6 месеца години и един месец за мъжете.

Тенденцията на остаряване на населението се проявява и в промените на неговата основна възрастова структура – разпределение на населението под, в и над трудоспособна възраст. Сред общините процесът на остаряване най-силно е изразен в община Хитрино (37%), община Велики Преслав (34%) и община Смядово (31%) население в над трудоспособна възраст.

Таб. 5 Население под, във и надтрудоспособна възраст в област Шумен и Република България

Възрастови категории	Област Шумен		Република България	
2022 година				
Под трудоспособна възраст	21 451	14%	977 765	15%
В трудоспособна възраст	86 454	58%	3 775 116	59%
Над трудоспособна възраст	41 723	28%	1 694 829	26%
2023 година				
Под трудоспособна възраст	21 339	14%	977 417	15%
В трудоспособна възраст	86 389	58%	3 769 424	58%
Над трудоспособна възраст	41 971	28%	1 698 640	27%

През последната година се отчита увеличение сред населението в над трудоспособна възраст, докато населението в под трудоспособна възраст и трудоспособна възраст намалява.

Сериозен проблем е значително ниският относителен дял на населението от 0 до 14 г. – 13%. Населението на 65 и повече години продължава да нараства и към 31.12.2023 г. е 25%.

Таб. 6 Структура на населението по местоживеене, полово съотношение и коефициент на възрастова зависимост в област Шумен и Република България

Година Област	**Структура на населението по местоживеене**		**Полово съотношение**	**Отношение на населението на възраст под 15 и на 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години**	**Отношение на населението на възраст 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години**
	%		**брой жени на 1 000 мъже**	**%**	**%**
	град	**село**	**общо**	**общо**	**общо**
2021 година					
Шумен	60,0	40,0	1 054	56,2	34,7
Р. България	73,1	26,9	1 065	56,7	34,0
2022 година					
Шумен	62,5	37,5	1 063	61,9	40,3
Р. България	73,6	26,4	1 080	60,4	37,7
2023 година					
Шумен	62,0	38,0	1 062	62,5	41,0
Р. България	73,5	26,5	1 081	61,0	38,2

Продължава процесът на остаряване на населението. В края на 2023 г. разпределението на жителите на областта по възрастови групи е както следва:

- от 0 до 14 години – 13,2% (19 799 души);
- от 15 до 64 години – 61,5% (92 127 души);
- над 65 години – 25,2% (37 773 души).

В края на 2022 г. разпределението на жителите на областта по възрастови групи е както следва:

- от 0 до 14 години – 13,3% (19 948 души);
- от 15 до 64 години – 61,8% (92 435 души);
- над 65 години – 22,2% (37 245 души).

В сравнение с 2022 г. делът на лицата на 65 и повече навършени години в региона нараства с 3%.

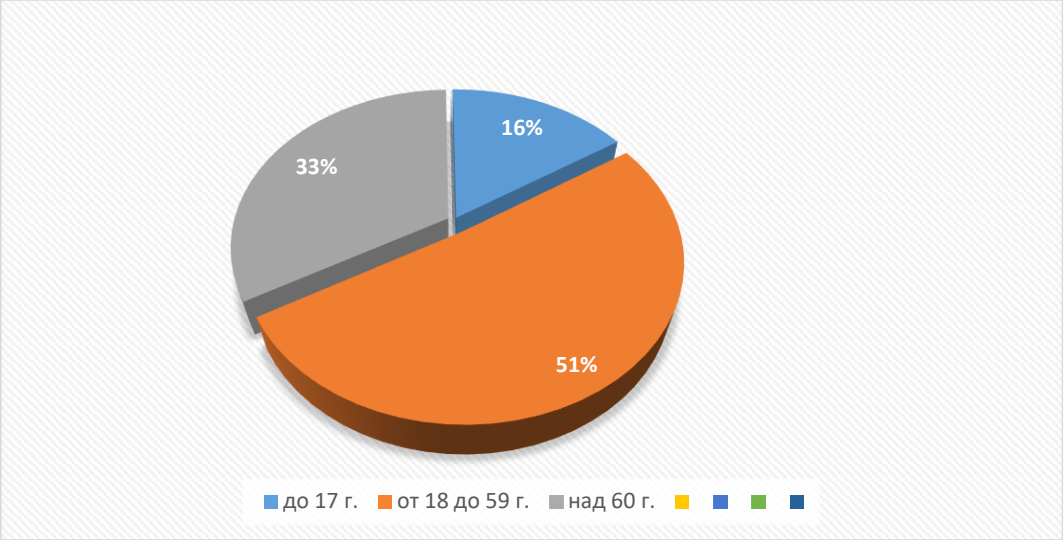
В област Шумен относителният дял на жените на възраст над 65 години е 29,3%, а на мъжете – 20,9%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея по-ниската средна продължителност на живота при тях.

Делът на лицата на 65 и повече навършени години в страната е 25,2% и относителният дял на жените на възраст над 65 години е 29,3%, а на мъжете – 20,9%.

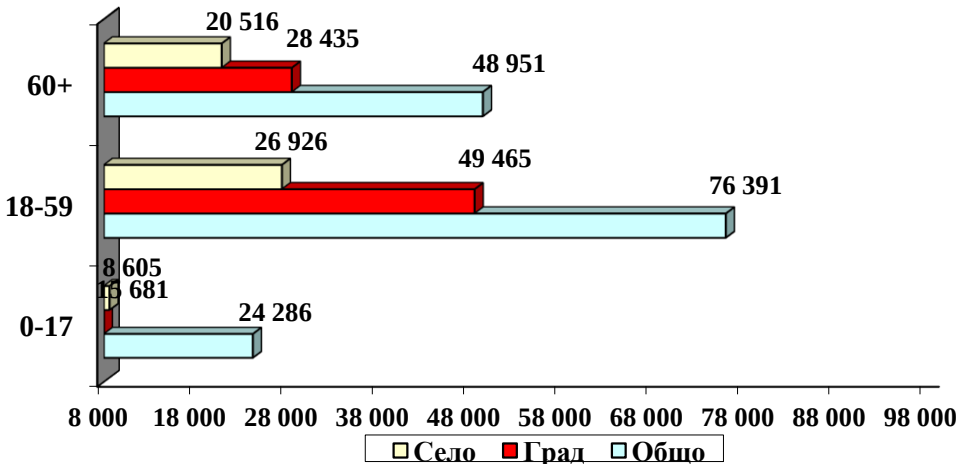
Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2023 г. е 86 389 души, или 58% от цялото население на област Шумен, като мъжете са 44 929, а жените – 40 268. Трудоспособното население е намаляло с 65 души спрямо предходната година. Към края на 2023 г. в над трудоспособна възраст са 41 971 души, или 28%, а под трудоспособна възраст са 21 339, или 14% от населението на областта.

Таб. 7 Възрастова структура на населението в област Шумен

Години	Възрастови групи						
	Общо	0-17	% от общия брой	18-59	% от общия брой	60+	% от общия брой
Общо							
2021	169 423	28 199	16,6	91 310	53,9	49 914	29,5
2022	149 628	24 286	16,2	76 391	51,1	48 951	32,7
2023	149 699	24 282	16,2	75 987	50,8	49 430	33,0
В градовете							
2021	101 639	17 996	17,7	55 943	55,0	27 700	27,3
2022	93 581	15 681	16,8	49 465	52,9	28 435	30,4
2023	92 742	15 666	16,9	48 529	52,3	28 547	30,7
В селата							
2021	67 784	10 203	15,1	35 367	52,2	22 214	32,8
2022	56 047	8 605	15,4	26 926	48,0	20 516	36,6
2023	56 957	8 616	15,1	27 458	48,2	20 883	36,6

Фиг. 5 Възрастови групи в област Шумен през 2023 година (в %)

Фиг. 7 Възрастови групи в област Шумен през 2023 година

От представените данни за тригодишен период се наблюдава ясна тенденция за намаляване и застаряване на населението в Шуменска област, по-ясно изразено в селата и при жените.

Трудоспособното население заема най-висок дял във възрастовата структура на населението в област Шумен, но и в тази категория е налице намаление на населението както в абсолютен брой, така и като относителен дял.

Изводи:

- В резултат на демографски и миграционни процеси през последните години се утвърдиха неблагоприятни тенденции за трайно намаляване броя на населението в Област Шумен. Процесът на депопулация е налице във всички общини на областта;
- Като цяло женското население продължава да бъде с по-висок относителен дял. С нарастване на възрастта се увеличава броят и относителният дял на жените от общото население;
- През последната година се наблюдава увеличение на населението в селата и намаляване на градското население в област Шумен;
- През 2023 г. намалява относителният дял на градското население, а се увеличава населението по селата, като темповете за региона са значително по-бавни от тези за страната. Тенденцията за застаряване на населението е по-силно изразена в градовете.
- Промените във възрастовата структура през последните години се характеризират с увеличаване относителния дял на лицата над 65-годишна възраст и намаляване дела на детското население и населението в трудоспособна възраст.
- Застаряването на населението поражда редица здравни, социални и икономически проблеми. Увеличените потребности от здравни грижи и социално подпомагане водят до увеличаване на разходите в тези сфери и необходимост от по-големи ресурси.

1.2. РАЖДАЕМОСТ

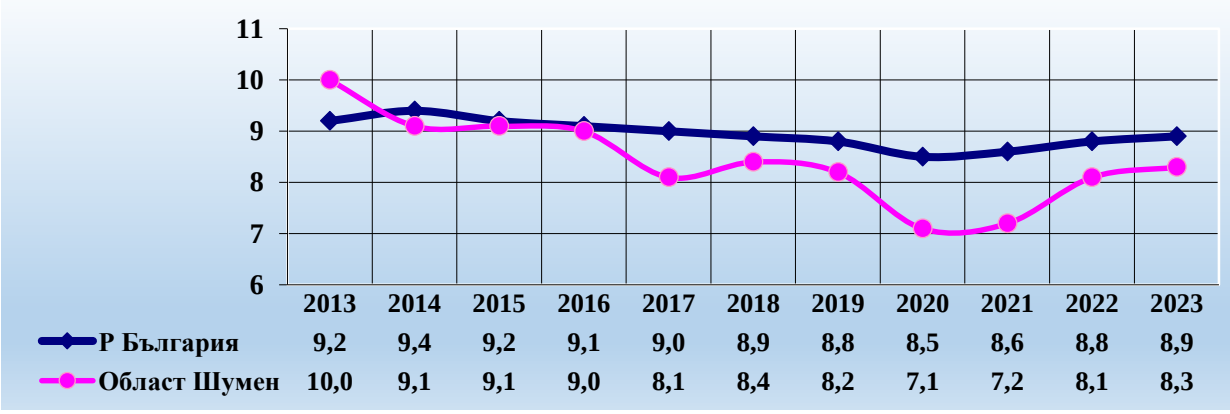
Раждаемостта е важен демографски показател, свързан с възпроизводството. Върху него оказват влияние икономически, психологически, демографски и медико-социални фактори.

Живородените деца в област Шумен през последните три години са:

- 2021 г. – 1 225
- 2022 г. – 1 221
- 2023 г. – 1 237

През последните 10 г. раждаемостта в областта е била по-висока от тази в страната през 2013 г. Последните 3 г. се наблюдава увеличение на раждаемостта в област Шумен и в страната, но в област Шумен (8,3‰) остава по-ниска от тази в страната (8,9‰). През 2023 г. (8,3‰) област Шумен е с най-висока раждаемост през последните 5 години.

На 1 000 души от градското население се падат по 7,6‰ живородени деца (за РБ –8,9‰ деца), а на 1 000 души от селското население – 4,1‰ живородени деца (за РБ - 8,7‰ деца).

Фиг. 8 Раждаемост в област Шумен и страната (на 1 000)

Регистрираният брой живородени деца през 2023 г. са 1 237 (с 22 повече в сравнение с 2022 г. – 1 215). През 2021 са били 1 225. От живородените 642 са момчетата (73 повече от 2022 г.) и 595 момичета (51 по-малко от 2022 г.). Продължава тенденцията брачните деца да са по-малко

от извънбрачните. През 2023 г. 558 (45%) са брачни и 679 (55%) са извънбрачни. През 2022 г. са били 561(46%) са брачни и 654(54%) са извънбрачни.

Върху броя на ражданията съществено влияние оказва контингентът на жените в детеродна възраст, който намалява. Повъзрастовите показатели за плодовитост на жените показват, че най-висока е плодовитостта сред жените на възраст **от 20 до 29 години** (624 живородени или 50% от всички живородени). Сравнително висока е плодовитостта сред жените на възраст 30-34 години (324 живородени или 26%) и сред по-младите майки под 20 (106 живородени при 120 през 2022 г.).

Тоталният коефициент на плодовитост (среден брой деца, които една жена ражда през целия си детероден период) е 1,86 деца(1, 63 в градовете, при 2,28 в селата) през 2022 г. за областта при 1,82 деца за страната.

Средната възраст при първо раждане на първо дете е 26,5 години, при 27,7 за страната.

Таб. 8 Живородени за последните 3 години в област Шумен

Общини	Живородени 2021 г.			Живородени 2022 г.			Живородени 2023 г.		
	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Момчета	Момичета
ШУМЕН	**1 225**	**622**	**603**	**1 215**	**569**	**646**	**1 237**	**642**	**595**
Велики Преслав	69	26	43	78	40	38	75	44	31
Венец	49	19	30	56	23	33	44	27	17
Върбица	60	28	32	69	35	34	67	34	33
Каолиново	110	60	50	89	41	48	141	69	72
Каспичан	65	34	31	61	27	34	54	31	23
Никола Козлево	64	36	28	77	40	37	65	36	29
Нови пазар	115	66	49	133	65	68	112	53	59
Смядово	47	26	21	39	17	22	46	19	27
Хитрино	33	19	14	38	14	24	45	29	16
Шумен	613	308	305	578	267	308	588	300	288

В териториален аспект най-голям е броят на живородените в Шуменска община – 588 (48%), а най-малък в община Венец - 44 (2%) и Хитрино – 45 (2%).

През 2023 г. в областта има 6 мъртвородени деца, от които 2 брачни и 4 извънбрачни; За 2022 г. също са 6 мъртвородени деца, от които 1 брачно и 5 извънбрачни.

През 2023 г. средната възраст на майката при раждане в областта е 28,5 години (при 28,0 за 2022 г.), а за страната 29,2 години (при 29,1 за 2022 г.). Средната възраст на майката при раждане на първо дете за областта е 26,5 години, а за страната – 27,7 години.

Таб. 9 Раждания и аборти в област Шумен

Година	Брой		На 1000 жени от 15 до 49 години	
	Раждания*	Аборти	Раждания**	Аборти
2021	1 225	375	35,3	10,8
2022	1 221	404	43,8	14,5
2023	1 243	345	45,0	12,5

Забележка:

* Раждания – всичко (живородени и мъртвородени)

** Раждания – само живородени (за изчисляване на общата плодовитост)

През 2023 г. в област Шумен са извършени 345 аборта, от тях 309 терапевтични (262 бр. по желание и 47 по медицински показания) и 36 спонтанни. Спрямо 2022 г. са с 59 броя по-малко и с 30 бр. по-малко спрямо 2021 г.. Абортите по желание за 2023 г. са 262 бр., докато през 2022 г. са били 310 бр. и 280 бр. през 2021 г.

Изводи:

- Върху раждаемостта съществено влияние оказват недостатъчната материална и жилищна осигуреност на семействата, снижаването на жизнения стандарт, високото ниво на безработица сред младите възрастови групи, намаляването и застаряването на фертилния

контингент, измененията във фертилното поведение и психологическата нагласа за малко деца в семейството и др.

- Средният коефициент на раждаемост в областта е най-висок през последните три кагодини като през последната 2023 г. 8,3‰ при 8,1‰. за 2022 г. и 7,2‰ за 2021 г. и е по-нисък от този на страна 8,9‰ за 2023 г., 8,8‰ за 2022 г. и 8,5‰.
- Броят на мъртвородените деца през 2023 г. (6 деца). е равен на този през 2022 г. (6 деца) и по-малък от този през 2021 г. (13 деца);
- Жените от Шуменска област раждат на по-ранна възраст в сравнение със средностатистическата българка. Увеличена е общата плодовитост при намаляващ брой жени във фертилна възраст. Тоталния коефициент на плодовитост на жените в област Шумен(1,86) е малко по-висок от този за страната(1,82). Намален е броят на абортите с 59 бр. или 17% по-малко от 2022 г.

1.3 ОБЩА СМЪРТНОСТ

Таб. 10 Обща и детска смъртност в област Шумен и Република България

	2022 г.						2023 г.					
	Смъртност на 1 000 души от населението			Детска смъртност на 1 000 живородени			Смъртност на 1 000 души от населението			Детска смъртност на 1 000 живородени		
	общо	мъже	жени	общо	момчета	момичета	общо	мъже	жени	общо	момчета	момичета
България	18,4	19,8	17,0	4,8	5,4	4,2	15,7	16,9	14,5	4,9	5,2	4,7
Шумен	19,8	21,1	18,5	2,5	1,8	3,1	17,4	18,6	16,3	4,9	7,8	1,7

Таб. 11 Смъртност по общини в област Шумен

Общини	2021 г.			2022 г.			2023 г.		
	Брой	Население (среден брой)	На 1 000 души население	Брой	Население (среден брой)	На 1 000 души население	Брой	Население (среден брой)	На 1 000 души население
ШУМЕН	**3 799**	**170 602**	22,4	**2964**	**150 022**	19,8	**2 607**	**149 664**	17,4
Велики Преслав	340	11 982	28,4	249	10 993	22,7	219	10 133	21,6
Венец	163	7 114	22,9	113	6 569	17,2	88	6 132	14,4
Върбица	216	10 325	20,9	168	8 937	18,8	134	7 667	17,5
Каолиново	219	12 846	17,0	184	11 680	15,8	188	10 632	17,7
Каспичан	195	7 399	26,4	150	6 785	22,1	136	6 267	21,7
Никола Козлево	146	6 277	23,3	84	5 756	14,6	82	5 303	15,5
Нови пазар	388	15 643	24,8	277	14 985	18,5	255	14 447	17,7
Смядово	185	6 031	30,7	163	5 656	28,8	138	5 346	25,8
Хитрино	163	7 089	23,0	151	6 406	23,8	147	5 896	24,9
Шумен	1784	85 899	20,8	1 425	81 761	17,4	1 220	77 843	15,8

През 2023 г. се наблюдава спад на общата смъртност, както в област Шумен (17,4‰), така и в Република България (15,7‰). За област Шумен е намаляла с 2,4‰ спрямо 2022 г., докато за Република България с 2,7‰.

В област Шумен през 2023 г. смъртността при мъжете 18,6‰ и при жените 16,3‰ е по-висока в сравнение със страната 16,9‰ при мъжете и 14,5‰ при жените.

По данни на РЗИ-Шумен, получени при обработка на демографските показатели, могат да се направят следните изводи:

С най-висока обща смъртност през 2023 г. са общините Смядово (25,8‰), Хитрино (24,9‰), Каспичан (21,7‰) и Велики Преслав (21,6‰). Равнището на показателя под средното за областта са общините Шумен (15,8‰), Венец (14,4‰) и Никола Козлево (15,5‰).

С най-висока обща смъртност през 2022 г. са общините Смядово (28,8‰), Хитрино (23,8‰) Велики Преслав (22,7‰) и Каспичан (22,1‰). Равнището на показателя под средното за

областта са общините Върбица (18,8‰), Нови пазар (18,5‰), Шумен (17,4‰), Венец (17,2‰), Каолиново (15,8‰) и Никола Козлево (14,6‰).

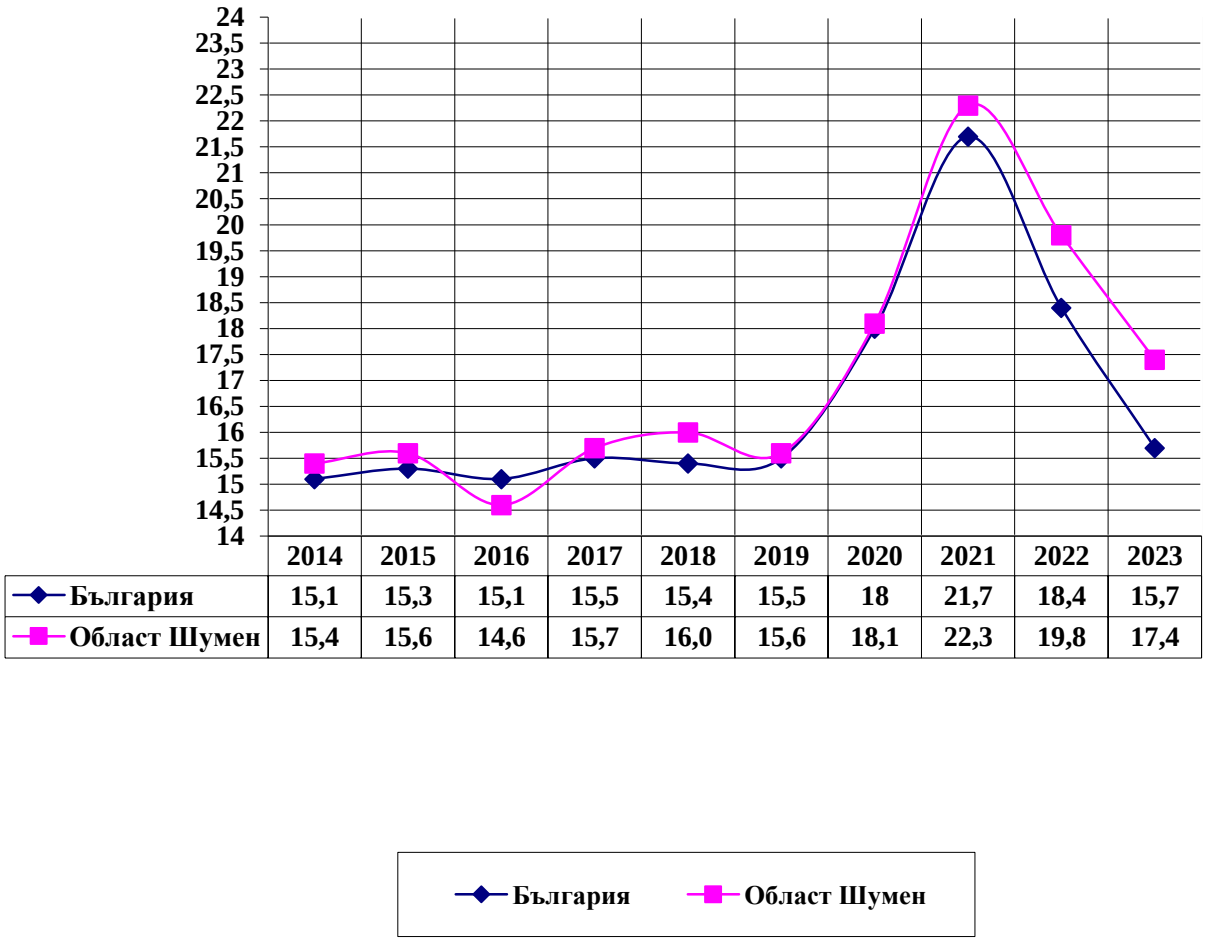
За 2023 г. данните за областта сочат, че смъртността е с по-високи стойности в градовете – 1 420 умрели (54%), при 1 187 (46%) в селата.

За 2022 г. смъртността е била – 1 319 умрели (45%) в селата, при 1 645 умрели (55%) в градовете.

Статистиката сочи, че мъжете са с по-ниска продължителност на живота от жените и коефициентът на смъртност при тях е по-висок. През 2023 г. в област Шумен са починали 1 353 мъже и 1 254 жени, като нивото на смъртност при жените (16,3‰) е с 2,3 пункта по-ниско от това на мъжете (18,6‰).

Както в страната, така и в област Шумен намалението в равнището на смъртността през 2023 г. в сравнение с преходните 2 години се дължи утихването на пандемията от COVID-19.

По данни на НСИ вероятността за смърт на млади хора в региона е най-ниска между 20 и 29 години, като през 2023 г. починалите в тези възрасти са 11 (*от които 6 случая са Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини*) с 1 смъртен случай повече в сравнение с 2022 г, когато са били 10. Има и 10 смъртни случая във възрастовия диапазон от 1 до 19 години, като през 2022 са били 6 случая, а 2021 г. - 15.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
България	15,1	15,3	15,1	15,5	15,4	15,5	18	21,7	18,4	15,7
Област Шумен	15,4	15,6	14,6	15,7	16,0	15,6	18,1	22,3	19,8	17,4

Фиг. 9 Обща смъртност в област Шумен и страната (на 1000) от 2014 до 2023 г.

На първо място по причини за смъртност в област Шумен и с най-голям относителен дял 56% са (I00-I99)Болестите на кръвообращението – 966,2 на 100 000 души население при 957,1 (61%) за страната. През 2022 г. те са били 1077,8 с относителен дял 55% (по-ниски от средните за страната – 1099,3, 60%).

На второ място по смъртност са (C00-D48)Новообразуванията с относителен дял 17%, – 300,7 на 100 000 население при 258,8 (17%) за страната. През 2022 г. те са били 298,6 с относителен дял 15% (близки до средните за страната – 252,1, 14%).

С най–висок относителен дял за областта са онкологичните заболявания на:

- 19% злокачествени новообразувание на трахеята, бронхите и белия дроб (C33-C34) (при 19% за страната);

- 14% злокачествени новообразувание на дебелото черво (колон), ректума и ануса (C18-C21) (при 15% за страната);

- 7% злокачествените новообразувания на млечната жлеза (C16) (при 7% за страната).

Тази тенденция се запазва относително постоянна в годините, като надвишава средните стойности за страната и всяка следваща година е по–висока.

На трето място по причини за смъртност в област Шумен с относителен дял 6% - 95,5 на 100 000 население са (R00-R99) Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде, докато в страната на трето място с относителен дял 5% - 76,3 на 100 000 души са (J00-J99) Клас X Болести на дихателната система.

Таб. 12 Смъртност по причини през 2023 година и пол (на 100 000 души)

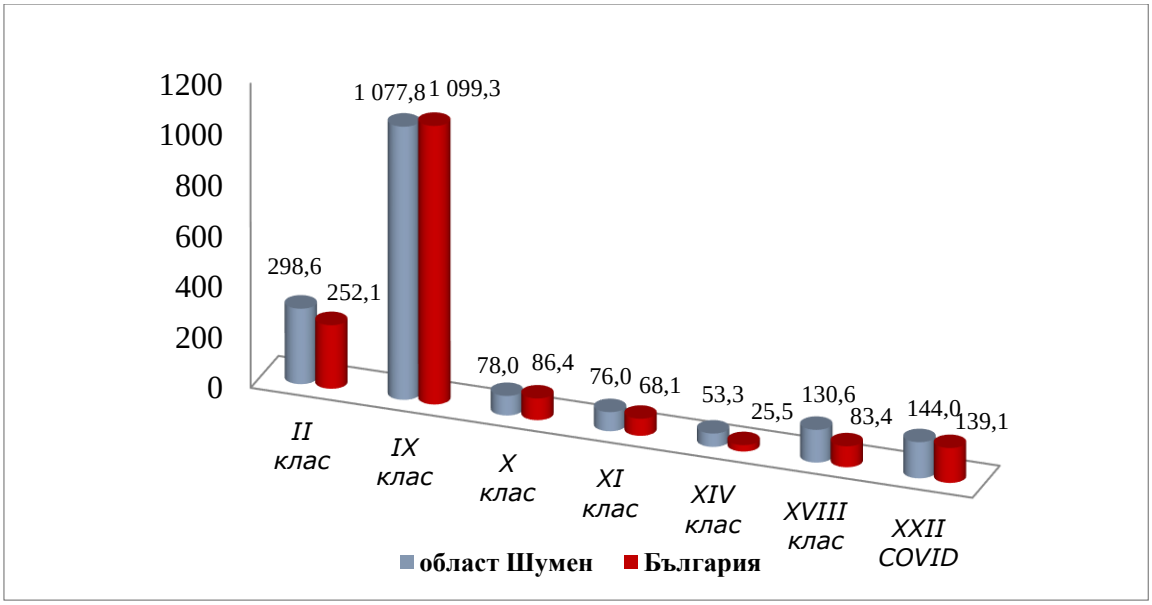
Причини за смъртта, МКБ - X ревизия, "Европейски съкратен списък" [1]	**България**			**Шумен**		
	общо	**мъже**	**жени**	**общо**	**мъже**	**жени**
Общо	**1566,8**	**1689,8**	**1453,0**	**1741,9**	**1865,0**	**1626,1**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести (A00-B99)	7,9	9,5	6,4	6,7	6,9	6,5
Туберкулоза (A15-A19, B90)	1,1	1,7	0,4	2,0	2,8	1,3
Болест, предизвикана от вируса на човешкия имунодефицит (HIV) (B20-B24)	0,2	0,4	0,1	-	-	-
Вирусен хепатит (B15-B19), B94.2	0,6	0,7	0,4	-	-	-
Други инфекциозни и паразитни болести (A00-A09, A20-B09, B25-B89, B91-B94.1, B94.8-B99)	6,0	6,6	5,4	4,7	4,1	5,2
Клас II Новообразувания (C00-D48)	258,8	306,2	214,9	300,7	365,3	239,9
Злокачествени новообразувания (C00-C97)	257,4	304,5	213,8	298,7	363,9	237,3
в това число:						
Злокачествени новообразувания на устните, устната кухина и фаринкса (C00-C14)	5,4	9,1	1,9	11,4	20,7	2,6
Злокачествено новообразувание на хранопровода (C15)	3,0	4,9	1,3	2,7	5,5	-
Злокачествено новообразувание на стомаха (C16)	14,3	18,0	10,9	16,0	20,7	11,7
Злокачествено новообразувание на дебелото черво (колон), ректума и ануса (C18-C21)	39,0	47,2	31,4	42,8	56,5	29,8
Злокачествено новообразувание на черния дроб и интрахепаталните жлъчни пътища (C22)	10,2	13,0	7,6	9,4	12,4	6,5
Злокачествено новообразувание на панкреаса (C25)	17,1	18,2	16,1	19,4	15,2	23,3
Злокачествено новообразувание на ларинкса (C32)	4,4	8,4	0,8	3,3	6,9	-
Злокачествено новообразувание на трахеята, бронхите и белия дроб (C33-C34)	48,8	74,9	24,7	56,8	92,4	23,3
Злокачествен меланом на кожата (C43)	2,1	2,6	1,7	4,0	5,5	2,6

Злокачествено новообразуване на млечната жлеза (C50)	18,3	0,8	34,5	22,0	-	42,8
Злокачествено новообразуване на шийката на матката (цервикс) (C53)	4,9	-	9,5	5,3	-	10,4
Злокачествено новообразуване на тялото на матката (C54-C55)	5,6	-	10,7	8,7	-	16,9
Злокачествено новообразуване на яйчника (C56)	5,5	-	10,6	5,3	-	10,4
Злокачествено новообразуване на простатата (C61)	15,0	31,3	-	22,0	45,5	-
Злокачествено новообразуване на бъбрека, с изключение на бъбречното легенче (C64)	5,6	7,2	4,1	5,3	6,9	3,9
Злокачествено новообразуване на пикочния мехур (C67)	9,6	15,2	4,5	6,0	8,3	3,9
Злокачествено новообразуване на главния мозък и други части на централна та нервна система (C70-C72)	9,1	9,8	8,4	15,4	13,8	16,9
Злокачествено новообразуване на главния мозък и други части на щитовидната жлеза (C73)	0,6	0,5	0,7	-	-	-
Болест на 'Hodgkin и лимфоми (C81-C86)	3,6	4,3	2,8	2,7	4,1	1,3
Левкемия (C91-C95)	6,0	7,2	4,9	4,7	6,9	2,6
Други злокачествени новообразувания на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани (C88, C90, C96)	2,6	2,5	2,7	4,0	2,8	5,2
Други злокачествени новообразувания (C17, C23-C24, C26-C31, C37-C41, C44-C49, C51-C52, C57-C60, C62-C63, C65-C66, C68-C69, C74-C80, C97)	26,6	28,8	24,6	31,4	41,4	22,0
Новообразования in situ, доброкачествени новообразования и новообразувания с неопределен или неизвестен характер (D00-D48)	1,4	1,6	1,1	2,0	1,4	2,6
Клас III Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм (D50-D89)	1,6	1,4	1,7	6,0	5,5	6,5
Клас IV Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата (E00-E89)	22,2	20,9	23,3	55,5	53,8	57,1
Захарен диабет (E10-E14)	21,6	20,3	22,8	54,1	52,4	55,8
Други ендокринни, хранителни и метаболитни разстройства (E00-E07, E15-E89)	0,5	0,6	0,5	1,3	1,4	1,3
Клас V Психични и поведенчески разстройства (F01-F99)	1,2	1,6	0,8	1,3	1,4	1,3
Деменция (F01, F03)	0,4	0,2	0,5	-	-	-
Злоупотребата с алкохол (включително алкохолна психоза) (F10)	0,4	0,9	-	-	-	-
Наркотична зависимост, токсикомания (F11-F16, F18-F19)	0,0	0,1	-	-	-	-
Други психични и поведенчески разстройства (F04-F09, F17, F20-F99)	0,4	0,5	0,3	1,3	1,4	1,3
Клас VI, VII, VIII Болести на нервната система и сетивните органи (G00-H95)	13,7	15,3	12,1	25,4	23,4	27,2
Болест на Parkinson (G20)	2,3	2,3	2,2	10,7	8,3	13,0
Болест на Алцхаймер (G30)	0,9	0,7	1,1	3,3	-	6,5
Други заболявания на нервната система и сетивните органи (G00-G12, G14, G21-G25, G31-H95)	10,5	12,3	8,8	11,4	15,2	7,8
Клас IX Болести на органите на кръвообращението (I00-I99)	957,1	964,3	950,4	966,2	924,9	1005,0

Исхемична болест на сърцето (I20-I25)	192,7	216,7	170,5	175,7	201,2	151,7
в това число:						
Остър инфаркт на миокарда (I21-I22)	77,6	101,6	55,3	88,2	115,8	62,2
Други форми на исхемична болест на сърцето (I20, I23-I25)	115,2	115,1	115,3	87,5	85,5	89,5
Други болести на сърцето (I30-I51)	317,9	321,7	314,3	177,1	184,7	169,9
Мозъчносъдови болести (I60-I69)	278,0	258,4	296,2	247,9	205,4	287,9
Други болести на органите на кръвообращението (I00-I15, I26-I28, I70-I99)	168,5	167,6	169,3	365,5	333,6	395,5
Клас X Болести на дихателната система (J00-J99)	76,3	92,9	61,0	84,9	102,0	68,7
Грип (J09-J11)	0,4	0,6	0,2	1,3	1,4	1,3
Пневмония (J12-J18)	34,8	42,5	27,7	42,8	52,4	33,7
Хронични болести на долните дихателни пътища (J40-J47)	17,9	22,3	13,8	32,1	37,2	27,2
в това число:						
Астма (J45-J46)	0,4	0,4	0,4	2,0	2,8	1,3
Други хронични болести на долните дихателни пътища (J40-J44, J47)	17,5	21,9	13,4	30,1	34,5	25,9
Други болести на дихателната система (J00-J06, J20-J39, J60-J99)	23,2	27,5	19,3	8,7	11,0	6,5
Клас XI Болести на храносмилателната система (K00-K92)	70,1	96,3	45,8	85,5	128,2	45,4
Язва на стомаха, на дванадесетопръстника, гастройеюнална язва (K25-K28)	3,4	4,4	2,5	8,7	11,0	6,5
Цироза, фиброза и хроничен хепатит на черния дроб (K70, K73-K74)	29,5	49,8	10,8	32,7	60,6	6,5
Други болести на храносмилателната система (K00-K22, K29-K66, K71-K72, K75-K92)	37,1	42,1	32,5	44,1	56,5	32,4
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан (L00-L99)	1,0	0,6	1,3	3,3	4,1	2,6
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00-M99)	0,7	0,5	0,8	2,0	-	3,9
Ревматоиден артрит и артрози (M05-M06, M15-M19)	0,0	0,1	0,0	-	-	-
Други увреждания на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00-M02, M08-M13, M20-M99)	0,6	0,5	0,7	2,0	-	3,9
Клас XIV Болести на пикочо-половата система (N00-N99)	29,5	32,6	26,7	40,1	42,7	37,6
Болести на бъбреците и уретера (N00-N29)	29,0	31,6	26,6	38,8	41,4	36,3
Други болести на пикочо-половата система (N30-N99)	0,5	1,0	0,1	1,3	1,4	1,3
Клас XV Бременност, раждане и послеродов период (O00-O99)	0,1	-	0,1	-	-	-
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период (P00-P96)	2,0	2,1	1,9	2,0	4,1	-
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации (Q00-Q99)	1,2	1,4	1,0	2,0	2,8	1,3
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде (R00-R99)	73,7	72,3	75,0	95,5	103,4	88,2

Внезапна смърт на кърмаче (R95)	0,1	0,2	0,1	-	-	-
Недобре определени и неуточнени причини за смърт (R96-R99)	43,0	49,4	37,1	83,5	93,7	73,9
Други симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде (R00-R94)	30,5	22,7	37,8	12,0	9,6	14,3
Клас XX Външни причини за заболеваемост и смъртност (V01-Y98)	34,7	53,6	17,2	41,4	68,9	15,6
Злополуки (V01-X59, Y85-Y86)	19,5	29,6	10,0	20,7	35,8	6,5
Транспортни злополуки (V01-V99,Y85)	6,8	11,2	2,8	10,0	17,9	2,6
Падания (W00-W19)	5,3	6,6	4,2	2,0	4,1	-
Случайно удавяне и потъване във вода '(W65-W74)	1,3	2,3	0,5	2,0	4,1	-
Случайно отравяне и въздействие на отровни вещества (X40-X49)	0,8	1,3	0,3	1,3	1,4	1,3
Други зополуки (W20-W64, W75- X39, X50-59, Y86)	5,2	8,3	2,3	5,3	8,3	2,6
Умишлено самонараняване (X60-X84, Y87.0)	7,0	11,1	3,2	6,7	11,0	2,6
Нападение (X85-Y09, Y87.1)	0,9	1,4	0,5	0,7	1,4	-
Нараняване с неопределени намерения (Y10-Y34, Y87.2)	6,1	9,5	3,0	11,4	19,3	3,9
Други външни причини за травми и отравяния (Y35-Y84, Y88-Y89)	1,2	2,0	0,5	2,0	1,4	2,6
Клас XXII Кодове за специални цели (U00-U85)	15,2	18,0	12,6	23,4	27,6	19,5
в т.ч. COVID-19 (U07.1-U07.2)	15,2	18,0	12,5	23,4	27,6	19,5

[1] Нов хармонизиран списък по 86 причини, разработен от Евростат, използван за международни сравнения.
2 Налице е прекъсване в динамичния ред поради наличието на нова оценка на населението на база данните от Преброяване 2021.

Фиг. 10 Умирания по класове болести в област Шумен и страната (на 100 000) за 2022 г.

Изводи:

Основните причини за нарастване на общата смъртност в област Шумен и страната през последните години са следните:

- Болестите на кръвообращението(I00-I99) са причина за 56% от всички смъртни случаи в област Шумен. Водещи при тях са: Хипертонична болест на сърцето(I11) с 27%, следвани от Мозъчен инфаркт(I63) с 11% и Сърдечна недостатъчност(I50) с 11%;
- нарастване на смъртността в активната възраст от социално-значими заболявания, особено сред мъжете;
- рискови фактори, свързани с начина на живот на населението – тютюнопушене, нерационално хранене, хиподинамия, стрес и др;
- социално-икономически и екологични фактори на средата.

Показателите за смъртността се влияят от дейността на здравните служби и нивото на медицинската помощ, оказвана на населението, по отношение на нейната достъпност, своевременност и качество.

1.3.1. ДЕТСКА СМЪРТНОСТ

Детската смъртност е един от най-важните статистически показатели, характеризиращи благополучието на една нация и работата на системата на здравеопазване в дадена страна или регион.

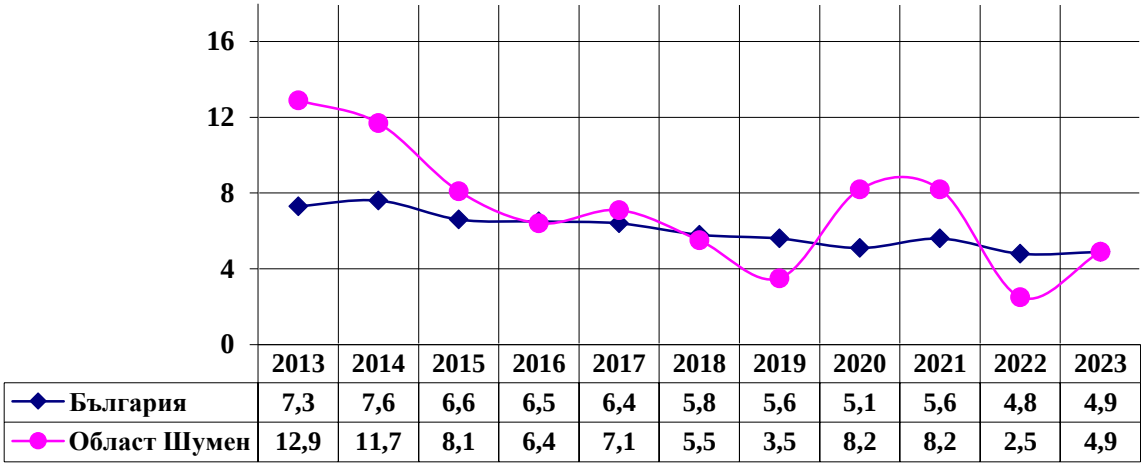
През последните години в област Шумен се наблюдава значително колебаене на показателя „детска смъртност", като през 2023 г. отново има покачване:

2016 г. – 6,4‰ (10 деца под 1 г., 3 момчета и 7 момичета);
2017 г. – 7,1‰ (10 деца под 1 г., 6 момчета и 4 момичета);
2018 г. – 5,5‰ (8 деца под 1 г., 5 момчета и 3 момичета);
2019 г. – 3,5‰ (5 деца под 1 г., 2 момчета и 3 момичета);
2020 г. – 8,2‰ (10 деца под 1 г., 4 момчета и 6 момичета);
2021 г. – 8,2‰ (10 деца под 1 г., 4 момчета и 6 момичета);
2022 г. – 2,5‰ (3 деца под 1 г., 1 момче и 2 момичета);
2023 г. – 4,9‰ (6 деца под 1 г., 5 момчета и 1 момиче).

През 2023 г. в сравнение с 2022 г. се отчита двойно покачване на показателя на детска смъртност в област Шумен, като 4 от живородените деца са починали в първите 6 дни вкл. от заболяване на „Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период".

Таб. 13 Детска смъртност (умрели деца до 1 годишна възраст) в област Шумен

Година	Общо		В градовете		В селата	
	Брой	На 1 000 живородени	Брой	На 1 000 живородени	Брой	На 1 000 живородени
2019	5	3,5	3	3,5	2	3,6
2020	10	8,2	6	4,9	4	3,3
2021	10	8,2	5	4,1	5	4,1
2022	3	2,5	1	1,0	2	1,6
2023	6	4,9	1	0,8	5	4,0

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
България	7,3	7,6	6,6	6,5	6,4	5,8	5,6	5,1	5,6	4,8	4,9
Област Шумен	12,9	11,7	8,1	6,4	7,1	5,5	3,5	8,2	8,2	2,5	4,9

Фиг. 11 Детска смъртност в област Шумен и страната (на 1 000 живородени деца)

Структура на детската смъртност по причини – водеща е детската смъртност, дължаща се на някои състояния, възникващи през основно в перинаталния период, следвани от някои инфекциозни и паразитни болести.

Таб. 14 Перинатална, неонатална и постнеонатална детска смъртност в област Шумен

Година	Перинатална ДС	Неонатална ДС	Постнеонатална ДС
2021	14,7	5,7	2,4
2022	5,7	2,5	0,0
2023	9,7	3,2	1,6

Разгледана по периоди най-висока е перинаталната детска смъртност *(броя на мъртвородените деца и тези от живородените, умрели през първите 6 дни, вкл. от раждането им, на 1 000 родени)*. В сравнение с предходната 2022 г. са наблюдава увеличение във всички периоди на детската смъртност. В перинаталната детска смъртност се дължи най-вече на мъртвородените деца, които за 2022 и 2023 г. са били по 6. Увеличение има и на детската смъртност и в неонаталния период с 0,7 пункта. Детската смъртност в постнеонаталния период е 1,6‰. Този период показва броя на умрелите деца след 28-ия ден от раждането до 1 година на 1 000 живородени, които за 2023 г. са 2.

Перинаталната детска смъртност е важен показател за работата на женската консултация, за профилактиката на усложненията на бременността и качеството на родилната помощ.

Изводи:

- Освен като основен показател качеството на медицинската помощ, за детската смъртност значение имат недоносеността и ниската телесна маса на новороденото, както и редица социални и икономически фактори (образование, доходи, начин на живот на семействата, замърсяване на околната среда и др.).
- Предпоставки: най-често това са деца на майки, не посещавали женска консултация, без личен лекар и непълнолетни по възраст.
- През последната 2023 година детската смъртност в област Шумен е 4,9‰, при 4,9‰ за страната и е двойно по-висока от тази през 2022 г. В перинаталния период детската смъртност през последната година отчита ръст с 4‰, но по-ниска от тази през 2021 г.

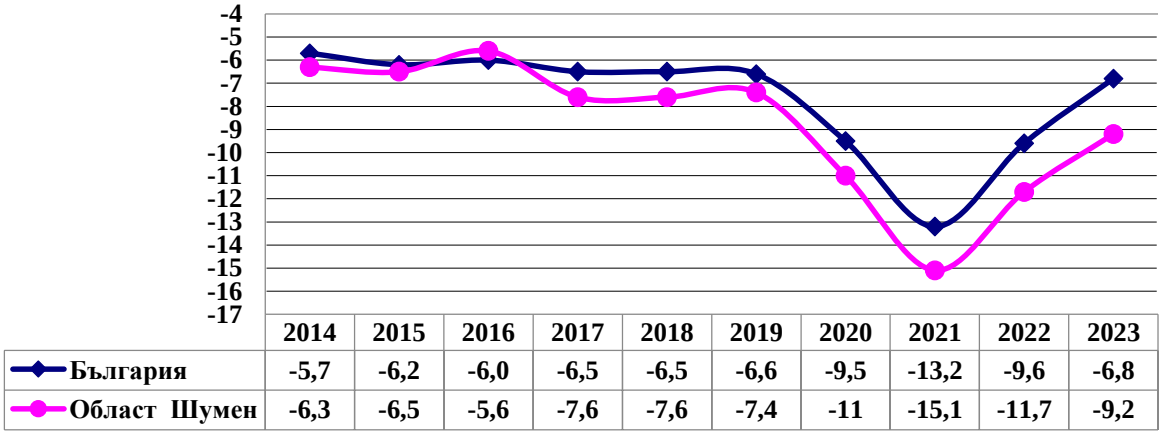
1.4. ЕСТЕСТВЕН ПРИРАСТ

Таб. 16 Естествен прираст по общини в област Шумен

Община	2021 г.		2022 г.		2023 г.	
	Брой	На 1000 души	Брой	На 1 000 души	Брой	На 1 000 души
ШУМЕН	**- 2 574**	**-15,1**	**- 1749**	**-11,7**	**-1 370**	**-9,2**
Велики Преслав	-271	-22,9	-171	-16,8	-144	-14,2
Венец	-114	-16,0	-57	-9,4	-44	-7,1
Върбица	-156	-15,2	-99	-13,0	-67	-8,7
Каолиново	-109	-8,5	-95	-9,0	-47	-4,4
Каспичан	-130	-17,8	-89	-14,2	-82	-13,1
Никола Козлево	-82	-6,2	-7	-1,3	-17	-3,2
Нови пазар	-273	-17,6	-144	-9,9	-143	-9,9
Смядово	-138	-23,2	-124	-23,1	-92	-17,3
Хитрино	-130	-18,4	-113	-19,7	-102	-16,8
Шумен	-1 171	-13,7	-850	-10,9	-632	-8,1

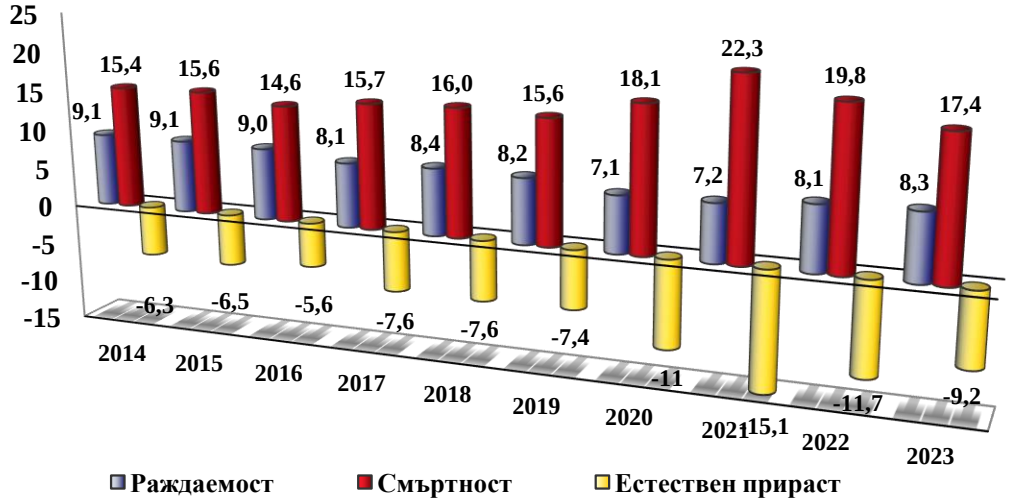
Сравнителният анализ на данните за динамиката на коефициента на естествен прираст в област Шумен и страната показва, че в областта е налице значително по-неблагоприятна демографска ситуация и населението не е в състояние да се възпроизвежда.

Наблюдава се известна разлика в показателя за естествен прираст в отделните общини от областта, като с най-негативни показатели през 2023 година е община Смядово (-17,3‰) и община Хитрино (-16,8‰), а с най-добър показател е община Никола Козлево (-3,2‰).

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
България	-5,7	-6,2	-6,0	-6,5	-6,5	-6,6	-9,5	-13,2	-9,6	-6,8
Област Шумен	-6,3	-6,5	-5,6	-7,6	-7,6	-7,4	-11	-15,1	-11,7	-9,2

Фиг. 12 Естествен прираст в област Шумен и страната

Фиг. 13 Раждаемост, смъртност и естествен прираст в област Шумен (2014-2023 г.)

Мястото на здравеопазването при решаването на демографските проблеми на населението е безспорно, но не е решаващо. Подобряването на демографското състояние е сложен и продължителен процес, който зависи от активните и целенасочени действия не само на здравните институции, но и на редица други организации, както и на цялото общество.

Таб. 17 Движение на населението по общини в област Шумен за 2023 г.

Община	Население	Живо-родени	Мъртво-родени	Умрели	Детска смърт-ност	Естествен прираст	Заселени	Изселени	Механичен прираст
Област	**149 699**	**1 237**	**6**	**2 607**	**6**		**4 566**	**3 125**	**1 441**
Велики Преслав	10 096	75	-	219	-	-144	251	180	71
Венец	6 209	44	-	88	-	-44	309	111	198
Върбица	7 697	67	-	134	-	-67	254	126	128
Каолиново	10 707	141	-	188	-	-47	402	205	197
Каспичан	6 283	54	-	136	-	-82	218	103	115
Никола Козлево	5 338	65	-	82	--	-17	223	136	87
Нови пазар	14 409	112	1	255	1	-143	426	358	68
Смядово	5 332	46	-	138	-	-92	180	115	65
Хитрино	6 054	45	1	147	1	-102	545	127	418
Шумен	77 574	588	4	1 220	4	-632	1 758	1 664	94

* От 2007 година механичното движение на населението включва не само вътрешната миграция, а и движението на лицата към и от страната.

Механичният прираст в област Шумен за 2023 г. е положителен (+1 441 с 479 души повече от предходната година), а именно заселените в областта са 4 566, а изселените 3 125. Няма общини с отрицателен механичен прираст за 2023 г. С най-нисък е община Смядово (+65), а с най-висок община Хитрино (+418).

Особено важно значение за снижаването на детската смъртност има организацията на медицинското наблюдение на бременните и децата през първата година от живота им, организацията на родилната помощ и медицинската помощ за болните деца. Ранният обхват на бременните, системното им и активно наблюдение, особено на бременните с висок риск (3-ти и по-висок пореден номер на раждане, малък интервал между ражданията, възраст на майката до 20 или над 35 години, екстрагенитални заболявания на майката, злоупотреба с алкохол, тютюнопушене, наркотици, извънбрачна бременност), добрата организация на дейността в родилните отделения намаляват вероятността от умиране на детето в неонаталния период и са предпоставка за намаляване и на постнеонаталната смъртност.

Отчитането на тези закономерности и насочването на вниманието към рисковите семейства, рисковите бременности и рисковите деца до 1 г. възраст разкрива значителни резерви за снижаване на детската смъртност. Това налага утвърждаването на грижите за бременните и децата като приоритетни направления в реформата на извънболничната помощ у нас.

Изводи:

- В областта през последната година е намаляла общата смъртност, която е и малко над средната за страната;
- Естественият прираст в област Шумен (-9,2‰) е намалял с 2,5‰ за една година и продължава да е отрицателен и значително по-неблагоприятен от този за страната (-6,8‰);
- За подобряване здравето на населението е необходимо продължаване на дейностите по национални програми и политики за ограничаване на заболеваемостта и смъртността от социално значими заболявания, свързани с поведенческите фактори на риска (тютюнопушене, нездравословно хранене, злоупотреба с алкохол, ниска двигателна активност и др.) и както и ефективността от икономическата и социална политика, респ. факторите на жизнената среда.

1.5. ЗАБОЛЕВАЕМОСТ И БОЛЕСТНОСТ

Таб. 18 Болестност и заболеваемост в област Шумен през 2023 година

Наименование на болестите по МКБ-10	Болестност			Заболеваемост		
	Регистрирани заболявания	На 1 000 души от населението	Отн. дял %	Регистрирани заболявания	На 1 000 души от населението	Отн. дял %
Общо I-XIX клас	**395 502**	**2 642,6**	**100**	**110 611**	**739,1**	**100**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести	9 838	65,7	2,5	3 256	21,8	2,9
Клас II Новообразувания	8 673	57,9	2,2	2 703	18,1	2,4
Клас III Болести на кръвта, кръвотв. органи и отделни нарушения, вкл. имунния механизъм	2 086	13,9	0,5	989	6,6	0,9
Клас IV Болести на ендокр. система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	36 590	244,5	9,3	7 875	52,6	7,1
Клас V Психични и поведенчески разстройства	14 106	94,3	3,4	3 343	22,3	3,0
Клас VI Болести на нервната система	14 951	99,9	3,8	5 615	37,5	5,1
Клас VII Болести на окото и придатъците му	10 496	70,1	2,7	7 353	49,1	6,6
Клас VIII Болести на ухото и мастоидн. израстък	7 818	52,2	1,9	4 371	29,2	4,0
Клас IX Болести на орг. на кръвообращението	180 275	1 204,5	45,6	20 305	135,7	18,4
Клас X Болести на дихателната система	25 250	168,7	6,4	12 719	85,0	11,5
Клас XI Болести на храносмилателната система	9 633	64,4	2,4	4 213	28,1	3,8
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан	6 915	46,2	1,8	3 385	22,6	3,1
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	30 385	203,0	7,7	14 714	98,3	13,3
Клас XIV Болести на пикочо-половата система	19 859	132,7	5,0	8 230	55,0	7,4
Клас XV Бременност, раждане и послеродов п-д	1 376	9,2	0,4	521	3,5	0,5
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период	0	0	0	0	0	0
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации	273	1,8	0,1	81	0,5	0,1
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде	5 729	38,3	1,5	3 329	22,2	3,0
Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	11 249	75,2	2,8	7 609	50,1	6,9

Таб. 19 Болестност и заболеваемост в област Шумен през 2022 година

Наименование на болестите по МКБ-10	Болестност			Заболеваемост		
	Регистрирани заболявания	На 1000 души от населението	Отн. дял %	Регистрирани заболявания	На 1000 души от населението	Отн. дял %
Общо I-XIX клас	**343 857**	**2 292,0**	**100**	**129 955**	**866,2**	**100**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести	21 928	146,2	6,4	16 955	113,0	13,0
Клас II Новообразувания	6 806	45,4	2,0	2 561	17,1	2,0
Клас III Болести на кръвта, кръвотв. органи и отделни нарушения, вкл. имунния механизъм	2 063	13,8	0,6	1 130	7,5	0,9
Клас IV Болести на ендокр. система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	23 447	156,3	6,8	6 413	42,7	4,9
Клас V Психични и поведенчески разстройства	9 912	66,1	2,9	2 559	17,1	2,0
Клас VI Болести на нервната система	12 804	85,3	3,7	5 863	39,1	4,5
Клас VII Болести на окото и придатъците му	15 433	102,9	4,5	8 124	54,2	6,3
Клас VIII Болести на ухото и мастоидн. израстък	9 230	61,5	2,7	5 052	33,7	3,9
Клас IX Болести на орг. на кръвообращението	111 612	744,0	32,5	14 818	98,8	11,4

Клас X Болести на дихателната система	47 575	317,1	13,8	22 289	148,6	17,2
Клас XI Болести на храносмилателната система	8 839	58,9	2,6	4 283	28,5	3,3
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан	7 859	52,4	2,3	3 996	26,6	3,1
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	25 443	169,6	7,4	13 011	86,7	10,0
Клас XIV Болести на пикочо-половата система	17 282	115,2	5,0	7 689	51,3	5,9
Клас XV Бременност, раждане и послеродов п-д	1 687	11,2	0,5	779	5,2	0,6
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период	83	0,6	0,0	43	0,3	0,0
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации	717	4,8	0,0	265	1,8	0,2
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде	8 413	56,1	2,5	4 993	33,3	3,8
Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	12 724	84,8	3,7	9 132	60,9	7,0

Таб. 20 Болестност и заболеваемост в област Шумен през 2021 година

Наименование на болестите по МКБ-10	**Болестност**			**Заболеваемост**		
	Регистрирани заболявания	**На 1000 души от населението**	**Отн. дял %**	**Регистрирани заболявания**	**На 1000 души от населението**	**Отн. дял %**
Общо I-XIX клас	**244 736**	**1 434,5**	**100**	**103 508**	**606,7**	**100**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести	13 591	79,7	5,6	7 379	43,3	7,1
Клас II Новообразувания	4 735	27,8	1,9	1 763	10,3	1,7
Клас III Болести на кръвта, кръвотв. органи и отделни нарушения, вкл. имунния механизъм	1 258	7,4	0,5	526	3,1	0,5
Клас IV Болести на ендокр. система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	16 032	94,0	6,6	5 441	31,9	5,3
Клас V Психични и поведенчески разстройства	7 354	43,1	3,0	2 062	12,1	2,0
Клас VI Болести на нервната система	9 723	57,0	4,0	4 495	26,3	4,3
Клас VII Болести на окото и придатъците му	12 284	72,0	5,0	7 291	42,7	7,0
Клас VIII Болести на ухото и мастоидн. израстък	7 732	45,3	3,2	4 623	27,1	4,5
Клас IX Болести на орг. на кръвообращението	67 699	396,8	27,7	12 200	71,5	11,8
Клас X Болести на дихателната система	36 486	213,9	14,9	18 346	107,5	17,7
Клас XI Болести на храносмилателната система	7 243	42,5	2,7	3 860	22,6	3,7
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан	5 925	34,7	2,4	3 506	20,6	3,4
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	18 786	110,1	7,7	10 382	60,9	10,0
Клас XIV Болести на пикочо-половата система	16 852	98,8	6,9	8 188	48,0	7,9
Клас XV Бременност, раждане и послеродов п-д	1 574	9,2	0,6	824	4,8	0,8
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период	53	0,3	0,02	26	0,2	0,03
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации	755	4,3	0,3	250	1,5	0,2
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде	6 823	40,0	2,8	4 104	24,1	4,0
Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	9 831	57,6	4,0	8 242	48,3	8,0

През 2023 година в лечебните заведения за извънболнична помощ в област Шумен са регистрирани общо ***395 502 заболявания*** (при 343 857 – за 2022 г., 244 736 – за 2021 г., 252 217 – за 2020 г.), а ***болестността*** е 2 642, 2 на 1 000 души от населението (при 2 292,0 – за 2022 г. , 1 434,5 – за 2021 г., 1 466,2 за 2020 г.).

Новооткритите заболявания за 2023 г. са 110 611 бр. (при 129 955 – за 2022 г, . 103 508 – за 2021 г., 94 450 за 2020 г.) или ***заболеваемостта*** е 739,1‰ на 1 000 души от населението (при 866,2‰, 606,7‰ – за 2021 г., 549,1‰ за 2020 г.).

При децата от 0 до 17 години за 2023 година са ***регистрирани*** общо **67 492** ***заболявания*** (при 54 901 за 2022 г., 37 498 за 2021 г., 42 397 за 2020 г.), т.е. ***болестността*** при децата през 2022 г. е 2 571,8‰ на 1 000 детско население (при 2 092‰ за 2022 г., 2 019,8‰ за 2021 г., 2 460,5‰ – за 2020 г.).

Новооткритите заболявания при децата за 2023 г. са ***26 382 бр.*** (при 26 819 за 2022 г., 19 570 – за 2021 г., 19 676 за 2020 г.). ***Заболеваемостта*** на 1 000 деца през 2023 г. е 1 005,3‰ (при 1 022‰ за 2022 г., 1 140,7‰ – за 2021г., 1 140,4‰ за 2020 г.).

- Водещи в ***структурата на болестността***(съвкупността на всички заболявания – стари и нови) по класове болести за 2023 година са:

1. **На първо място** са (I00-I99) Болести на органите на кръвообращението – 1 205‰ на 1 000 души население с относителен дял 46% от всички новорегистрирани заболявания (33% през 2022 г.)
2. **На второ място** са (E00-E90) Клас IV Болести на ендокринната система – 244,5‰ на 1 000 души население с относителен дял 9% от всички новорегистрирани заболявания (7% през 2022 г.)
3. **На трето място** (M00-M99) Болести на костно-мускулната система и съединителната тъкан – 203,0‰ на 1 000 души население с относителен дял 7,7% от всички регистрирани заболявания (7,4% през 2022 г.)

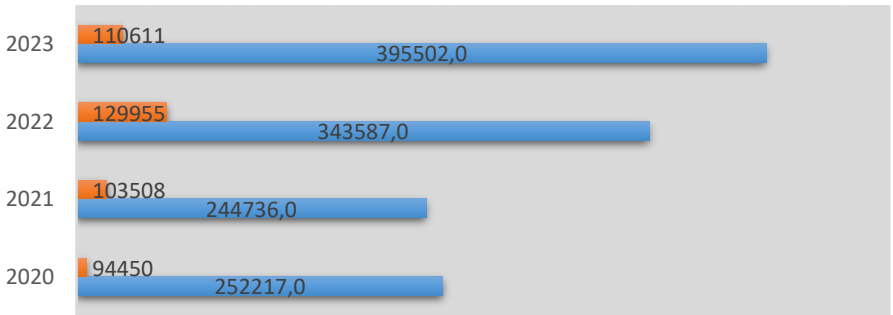
- ***структурата на заболеваемостта(съвкупността на всички новопоявилите се заболявания)*** по класове болести за 2023 г., водещи са:

1. **На първо място** са (I00-I99) Болести на органите на кръвообращението – 135,7‰ на 1 000 души население с относителен дял 18,4% от всички новорегистрирани заболявания (11,4% през 2021 г.)
2. **На второ място** са (M00-M99) Болести на костно-мускулната система и съединителната тъкан – 98,3‰ на 1 000 души население с относителен дял 13,3% от всички новорегистрирани заболявания. (13,1% през 2022 г.);
3. **На трето място** са (J00-J99)Болести на дихателната система – 85,0‰ на 1 000 души население с относителен дял 11,5% от всички новорегистрирани заболявания (17,2% през 2022 г.);

По-различна е ***структурата на заболеваемостта при децата до 17 години***:

1. **На първо място** са (J00-J99) Болести на дихателната система - 370,8‰ на 1 000 деца с относителен дял 36,9% от всички новорегистрирани заболявания (37,1% през 2022 г.);
2. **На второ място** са (A00-B99)Някои инфекциозни и паразитни болести – 175,1‰ на 1 000 деца с относителен дял 17,4% от всички новорегистрирани заболявания (22,0% през 2022 г.);
3. **На трето място** са (S00-T98) Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от външни причини – 81,1‰ на 1 000 деца с относителен дял 8,1% от всички новорегистрирани заболявания (7,2% през 2022 г.)

При децата до 17 години повече от половината(65%) от ***регистрираните заболявания*** са от *Болести на дихателната система и Някои инфекциозни и паразитни болести.*

	2020	2021	2022	2023
Заболеваемост	94450	103508	129955	110611
Болестност	252217,0	244736,0	343587,0	395502,0

Фиг. 14 Болестност и заболеваемост в област Шумен (2020-2023 г.)

1.5.1. ИНФЕКЦИОЗНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Таб. 21 Инфекциозни заболявания в област Шумен през 2022 г. и 2023 г.

Наименование на болестите	2022			2023		
	Регист-рирани заболя-вания	На 100 000 души от населе-нието	Отн. дял %	Регист-рирани заболя-вания	На 100 000 души от населе-нието	Отн. дял %
Общо	**11 209**	**7 472**	**100**	**1 602**	**1 070,66**	**100**
Въздушно-капкови инфекции	**11 047**	**7 364**	**99,0**	**1 377**	**920,28**	**85,9**
Скарлатина	6	4,0	0,1	147	98,24	10,7
Морбили						
Коклюш						
Рубеола						
Варицела	784	522	7,1	444	296,74	32,2
Епидемичен паротит						
Дифтерия						
Туберкулоза	14	9,3	0,1	16	10,69	1,2
COVID-19	10 243	6 828	92,7	770	514,61	55,9
Чревни инфекции	**133**	**88,7**	**1,2**	**189**	**126,31**	**11,8**
Гастроентерит, ентерколит	68	45,3	51,1	131	87,55	69,3
Коремен тиф/паратиф						
Дезентерия (шигелоза)	1	0,7	0,7	2	1,34	1,1
Салмонелози	14	9,3	10,5	22	14,7	11,6
Холера						
Лептоспироза						
Жиардиаза (ламблиоза)	39	25,9	29,3			
Колиентерити	13	8,7	9,7	15	10,02	7,9
Ротавирусен гастоентерит	26	17,3	19,5	18	12,03	9,5
Йерсиниоза						
Кампилобактериоза				1	0,67	0,5
Вирусни хепатити	**6**	**3,54**		**6**	**4,01**	**0,4**
Вирусен хепатит тип А	2	1,3	1,5			
Вирусен хепатит тип В				3	2,0	50,0
Вирусен хепатит тип С	1	0,59				
Вирусен хепатит тип Е	3	1,77		3	2,0	50,0
Кръвни инфекции (трансмисивни)	**6**	**4,0**	**0,1**	**15**	**10,03**	**0,9**
Ку треска				8	5,35	53,3
Кримска-Конко хеморагична треска						
Малария						
Лаймска борелиоза	3	2,0	50,0	5	3,34	33,3
Марсилска треска	2	1,3	33,3	2	1,34	13,3
Други	1	0,7	16,7			
Паразитологични инфекции	**6**	**4,0**	**0,1**	**-**	**-**	**-**
Трихинелоза						
Малария						
Ехинекокоза	5	3,3	83,3	-	-	-
Тениаринхоза						
Други	1	0,7	16,7	-	-	-
Невроинфекции	**1**	**0,7**	**0,00**	**1**	**0,67**	**0,06**
Менингококов менингит и сепсис						
Бактериални менингити и менингоенцефалити	1	0,7	100	1	0,67	100

Вирусни менингити и менингоенцефалити						
Покривни инфекции (контрактни)	**5**	**3,3**	**0,04**	**-**	**-**	**-**
Антракс	1	0,7	20,0			
Бяс						
Тетанус						
Полово предавани инфекции	**11**	**7,3**	**0,1**	**14**	**9,36**	**0,9**
Сифилис	7	4,7	63,6	12	8,02	85,7
HIV инфекция и СПИП	2	1,3	18,2	2	1,34	14,3
Урогенитална хламидийна инфекция	2	1,3	18,2	-	-	-

През 2023 г. са регистрирани 1 602 заразни заболявания, срещу 11 209 през 2022 г. Регистрираните случаи на инфекцията от COVID-19 е с близо 90% по-малко сравнение с 2022 г., но продължават да държат най-висок относителен дял 56% от всички въздушно-капкови инфекции през 2023 г. Отчита се сериозен ръст на регистрираните случаи на скарлатина през 2023 г. – 147 бр. при само 6 бр. за 2022 г.

Епидемиологична характеристика на острата заразна заболеваемост през 2023 г. в област Шумен е следната:

- Заболеваемостта от чревни инфекции през 2023 г. е 126,31 на 100 000 души или 30% увеличение в сравнение с от 2022 г., когато е била 88,7 на 100 000 души.;

- При заболеваемостта от въздушно-капкови инфекции, като цяло се наблюдава спад в сравнение с 2022 г. особено при случаите на COVID-19 и варицела. Сериозно увеличение се наблюдава само при регистрираните заболявания от скарлатина с 147 бр. или 96% повече в сравнение с 2022 г.;
- Наблюдава се леко увеличение на заболеваемостта от полово предаваните инфекции – 14 бр. през 2023 г. в сравнение с 2022 г. – 11 бр.;
- Заболеваемостта от трансмисивни инфекции също е увеличена с 9 случая в сравнение с 2022 г.

1.5.2. АКТИВНА ТУБЕРКУЛОЗА

Таб. 22 Регистрирани заболявания от активна туберкулоза в област Шумен

Година	Общо		в т.ч. новооткрити	
	Брой	На 100 000 души от населението	Брой	На 100 000 души от населението
2021	49	28,9	12	7,0
2022	34	22,7	15	10,0
2023	38	25,4	18	12,0

Болестността от активна туберкулоза продължава да намалява спрямо 2021 г. (28,9 на 100 хиляди) и 2022 (22,7 на 100 хиляди) и през 2023 г. е 25,4 на сто хиляди души от населението в област Шумен. Честотата на новорегистрираните случаи от туберкулоза се е увеличила и е 12,0 на 100 хиляди.

За 2023 г. са регистрирани 38 случая на активна туберкулоза, което е с 4 случая повече от 2022 г. и с 11 случая по-малко от 2021 г. През 2023 г. 32 случая са регистрирани при мъжете и 6 при жените.

От всичките 38 регистрирани случая: 34 са туберкулоза на белите дробове, 3 случая туберкулозен плеврит и 1 случай пикочо-половите органи.

Показателят на новорегистрираните заболявания от активна туберкулоза – 12,0 на 100 000 за област Шумен е по-нисък от този за страната– 13,5 на 100 000 души население.

През последната година няма регистрирани случай на туберкулоза на деца до 17-годишна възраст в областта.

1.5.3. ЗЛОКАЧЕСТВЕНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Таб. 23 Регистрирани заболявания от злокачествени новообразувания в област Шумен

Наименование	2022 г.			2023 г.		
	Регистрирани заболявания			Регистрирани заболявания		
	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
Злокачествени новообразувания – всичко	***7 626***	***3 760***	***3 866***	***7 796***	***3 836***	***3 960***
Устни, устна кухина и фаринкс	**202**	**178**	**24**	**215**	**189**	**26**
в т.ч.: устна	100	82	18	90	71	19
Храносмилателни органи	**1 217**	**781**	**436**	**1 226**	**776**	**450**
в т.ч.: хранопровод	8	5	3	8	6	2
стомах	124	101	23	119	96	23
дебело черво	486	310	176	506	313	193
ректосигмоидна област, право черво (ректум), анус и анален канал	419	252	167	413	245	168
черен дроб и жлъчни пътища	28	19	9	35	23	12
панкреас	54	25	29	46	22	24
Дихателни органи и гръден кош	**426**	**367**	**59**	**418**	**358**	**60**
в т.ч.: ларинкс	118	114	4	121	118	3
трахея, бронхи и бял дроб	273	219	54	259	205	54
Кости и ставни хрущяли	**28**	**23**	**5**	**25**	**22**	**3**
Меланом и други злокачествени новообразувания на кожата	**1 758**	**1 136**	**622**	**1 775**	**1 144**	**631**
в т.ч.: злокач. меланом на кожата	115	59	56	108	55	53
Мезотелиални и меки тъкани	**61**	**39**	**22**	**63**	**38**	**25**
Млечна жлеза	**1 177**	**7**	**1 170**	**1 227**	**8**	**1 219**
Женски полови органи	**1 144**	**-**	**1 144**	**1 144**	**-**	**1 144**
в т.ч.: шийка на матката	482	-	482	487	-	487
тяло на матката	414	-	414	407	-	407
с неуточнена локализация на матката	1	-	1	1	-	1
яйчник	184	-	184	185	-	185
Мъжки полови органи	**539**	**539**	**-**	**581**	**581**	**-**
в т.ч.: простата	413	413	-	450	450	-
Пикочна система	**491**	**358**	**133**	**514**	**373**	**141**
в т.ч.: пикочен мехур	328	258	70	348	274	74
Око, главен мозък и други части на централната нервна система	**72**	**46**	**26**	**82**	**54**	**28**
в т.ч.: око и неговите придадъци	5	3	2	5	3	2
главен мозък	60	43	17	70	51	19
Щитовидна и др. ендокринни жлези	**190**	**45**	**145**	**199**	**46**	**153**
в т.ч.:щитовидна жлеза	181	38	143	190	39	151
Неточно определени, вторични и неуточнени локализации	**121**	**90**	**31**	**131**	**97**	**34**
Лимфна, кръвотворна и сродните им тъкани	**200**	**151**	**49**	**16**	**150**	**46**
в т.ч.: болест на Hodgkin	55	34	21	53	32	21
нехочкинов лимфом	24	19	5	25	23	2
левкемия	75	63	12	72	61	11
лимфоидна левкемия	51	42	9	47	40	7
миелоидна левкемия	22	20	2	20	19	1
Самостоятелни (първични) множествени локализации	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Новообразувания ин ситу	**212**	**-**	**212**	**207**	**-**	**207**

Злокачествените заболявания са на **второ място** в областта по причина за смъртност през 2023 г. Отчита се леко увеличение в броя на регистрираните злокачествени новообразувания в област Шумен през последните години от:

- 7 765 бр. през 2020 г.;
- 7 917 бр. през 2021 г.;
- 7 626 бр. през 2022 г. на 7 796 бр. през 2023 г.

Увеличен е и броя на регистрираните нови злокачествените новообразувания през последната година при 744 през 2021 г., 723 през 2022 г. на **760 бр. през 2023 г.**

Заболеваемостта на 10 000 души през 2023 г. е доста по-висока в сравнение с предходните години(*поради наличието на нова оценка на населението на база данните от Преброяването през 2021 г., което е с около 20 хил. души по-малко за област Шумен)* при 436,1 през 2021 г., 508,3 през 2022 г. на 507,7 през 2023 г.

Показателят за регистрираните новооткрити заболявания за областта е по-висок от този за страната. През 2023 г. брой регистрирани нови злокачествени новообразувания – 760 случая, заболеваемост – 507,7 на 100 000 души население. За 2023 година в страната са били регистрирани нови злокачествени новообразувания 26 208 случая, заболеваемост – 406,5 на 100 000 души население.

Сред злокачествените новообразувания през 2023 г. най-често срещани са:

✓ **меланом и други злокачествени образувания на кожата (С43-С44)** – 1 775 бр. (1 758 бр. за 2022 г.) или 23% от всички регистрирани злокачествени заболявания;

✓ **млечна жлеза (С50)** – 1 227 бр. (1 177 бр. за 2022 г.) или 16% от всички регистрирани злокачествени заболявания;

✓ **храносмилателни органи (С15-С26)** – 1 226 бр. (1 217 бр. за 2022 г.) или 16% от всички регистрирани злокачествени заболявания, в т.ч. 506 на дебелото черво;

✓ **женски полови органи** – 1 144 бр. (1 144 бр. за 2022 г.) 15% от всички регистрирани злокачествени заболявания, в т.ч. 487 на шийка на матката и 407 на тялото на матката.

В нозологичната структура на тези заболявания няма съществени изменения. Висока е заболеваемостта от злокачествени новообразувания на: млечната жлеза при жените; меланом и други злокачествени новообразувания на кожата; простатата; трахеята, бронхите и белия дроб; дебелото черво; тялото на матката; шийката на матката; ректосигмоидалната област, право черво (ректум), анус и анален канал и т.н.

При децата до 17 години през 2023 г. регистрираните заболявания от злокачествени новообразувания са общо 11 броя, от тях 7 момчета и 4 момичета (през 2022 г. – 17 бр.), като с най-висока честота са злокачествените заболявания на *лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани (С81-С96)* – 6 броя, от тях 3 броя – левкемия. Няма новооткрити злокачествени заболяване при децата до 17 години за 2023 г.

Фиг. 15 Регистрирани злокачествени заболявания в област Шумен(брой) от 2015 до 2023 г.

1.5.4. ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Броят на психично болните, преминали през стационара на психиатричните заведения в област Шумен (*ДПБ-с. Царев брод и „МБАЛ-Велики Преслав“ ЕООД*), в края на 2023 г. е 1 075 или 718,1 на 100 000 (35,7‰) от населението на област Шумен. През последната година се наблюдава лек спад спрямо предходната година:

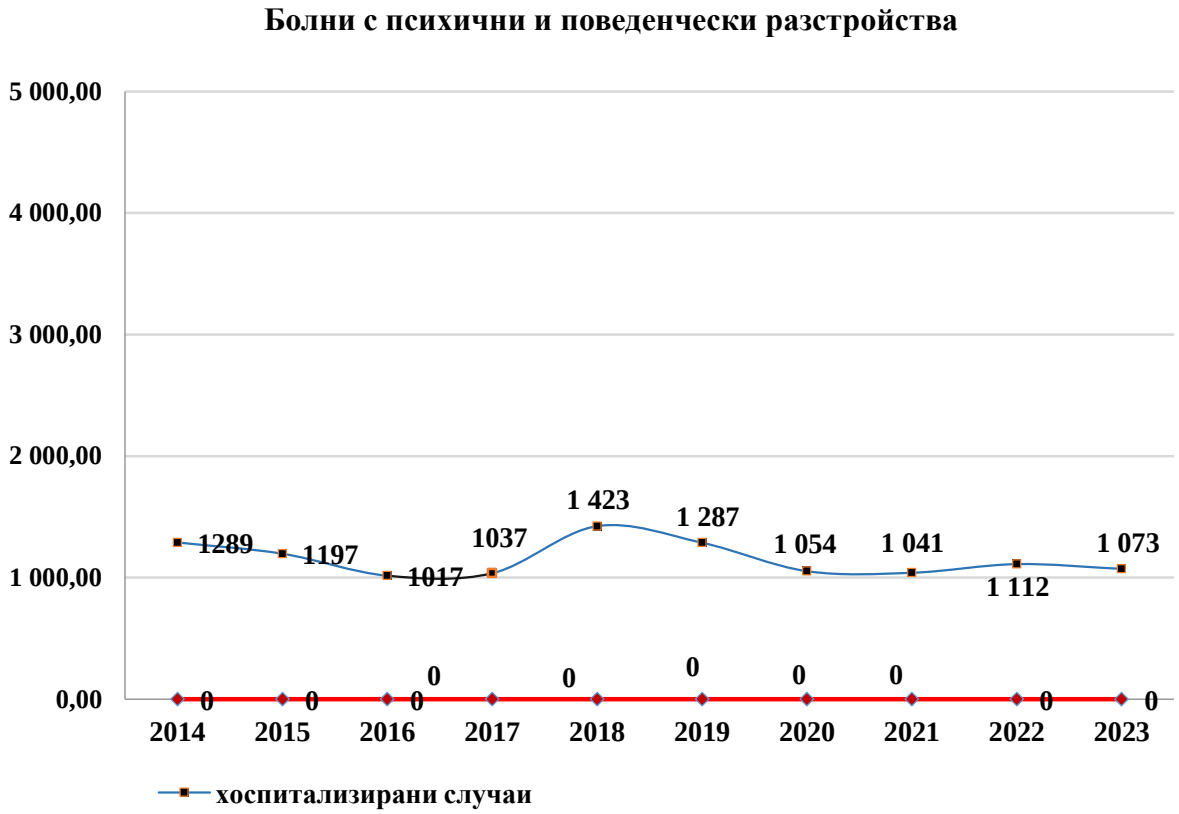
- 2022 г. – 1 112 психично болни или 741,2 на 100 000 от населението;
- 2021 г. – 1 041 психично болни или 614,4 на 100 000 от населението;
- 2020 г. – 1 107 психично болни или 644,4 на 100 000 от населението;

Най-голям е броят на пациентите от областта с *шизофрения, шизотипни и налудничи разстройства (F20-F29)* с относителен дял 37% от всички психични заболявания 400 бр. или 267,2 в т.ч. 367 или 245,2 шизофрения (F20) на 100 000 от населението;

- *разстройства на настроението (афективни разстройства F30-F39)* : 261 бр. или 174,3 на 100 000 население;
- *биполярно афективно разтройство (F31)*: 117 бр. или 78,2 на 100 000 население;

В структурата на заболяванията на през 2023 г. са най-много случаите на Шизофрения, леко намален в сравнение с 2022 г. с 40 бр. (440 бр. за 2022 г.), следвани от Разстройства на настроението (афективни разстройства) 261 бр. към 266 бр. за 2022 г., Биполярно афективно разтройство – 117 бр., към 129 бр. за 2022 г.

Следва да се има предвид, че тъй като психичните разстройства относително рядко довеждат до бърза смърт, това често е причина за пренебрегване на тяхната висока социална цена. Освен измеримите икономически загуби, психическите разстройства влошават качеството на човешкия живот.

Фиг. 16 Хоспитализирани болни с психични и поведенчески разстройства (брой)

1.5.5 ИНВАЛИДНОСТ

По данни на РКМЕ-Шумен към РЗИ-Шумен през 2022 г. в област Шумен броят на първично освидетелстваните лица е 3826, от които над 16 г. 3 638 лица и под 16 г. – 188.

Над 16-годишна възраст, на които е призната трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане е 3 638 или 28,7 на 1 000 души от населението над 16 години. Увеличението спрямо 2022 г. е 25%, а 2021 г. – 187,1%.

- 3 826 (28,7) на 1 000 души население;
- 2 905 (19,4) на 1 000 души население;
- 1 513 (8,8) на 1 000 души население;
- 1 441 (9,9) на 1 000 души население.

Под 16-годишна възраст, на които е призната трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане е 188 или 8,2 на 1 000 души от населението под 16 години. Намалението е близо 10% спрямо предходната 2022 г.

- 188 (8,2) на 1 000 деца до 16 г.‘
- 207 (8,9) на 1 000 деца до 16 г.;

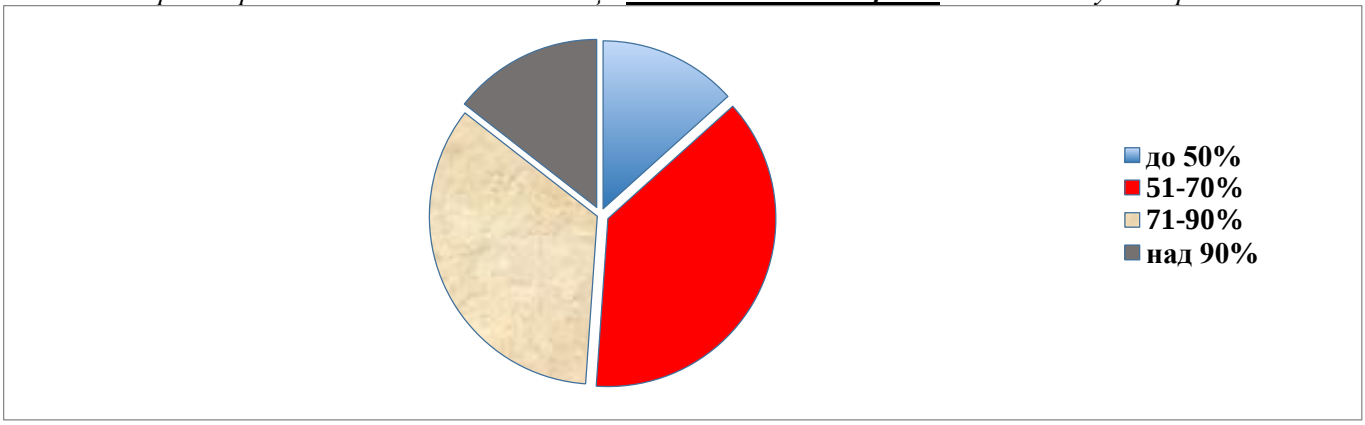
*Таб. 24 Брой първично освидетелствани лица **над 16 годишна възраст** в област Шумен*

Наименование на болестите по МКБ-10	над 90 % с ЧП	над 90 % без ЧП	71-90 %	50-70 %	до 50 %	общо
Общо за 2020 г. I-XIX клас	**217**	**217**	**434**	**428**	**217**	**1 513**
Общо за 2021 г. I-XIX клас	**208**	**162**	**342**	**354**	**201**	**1 267**
Общо за 2022 г. I-XIX клас	**278**	**332**	**926**	**1 085**	**284**	**2 905**
Общо за 2023 г. I-XIX клас	**418**	**461**	**1 114**	**1 217**	**428**	**3 638**

*Таб. 25 Относителен дял на първично освидетелстваните лица **над 16 годишна възраст** в област Шумен*

Наименование на болестите по МКБ-10	над 90% с ЧП	над 90% без ЧП	71-90%	50-70%	до 50%	общо
Общо за 2020 г. I-XIX клас	**14,3**	**14,3**	**28,7**	**28,3**	**14,3**	**100**
Общо за 2021 г. I-XIX клас	**16,4**	**12,8**	**27,0**	**27,9**	**15,9**	**100**
Общо за 2022 г. I-XIX клас	**9,6**	**11,4**	**31,9**	**37,3**	**9,8**	**100**
Общо за 2023 г. I-XIX клас	**11,5**	**12,7**	**30,6**	**33,5**	**11,7**	**100**

*Фиг. 17 Брой първично освидетелствани лица **над 16 годишна възраст** в област Шумен през 2023 г.*

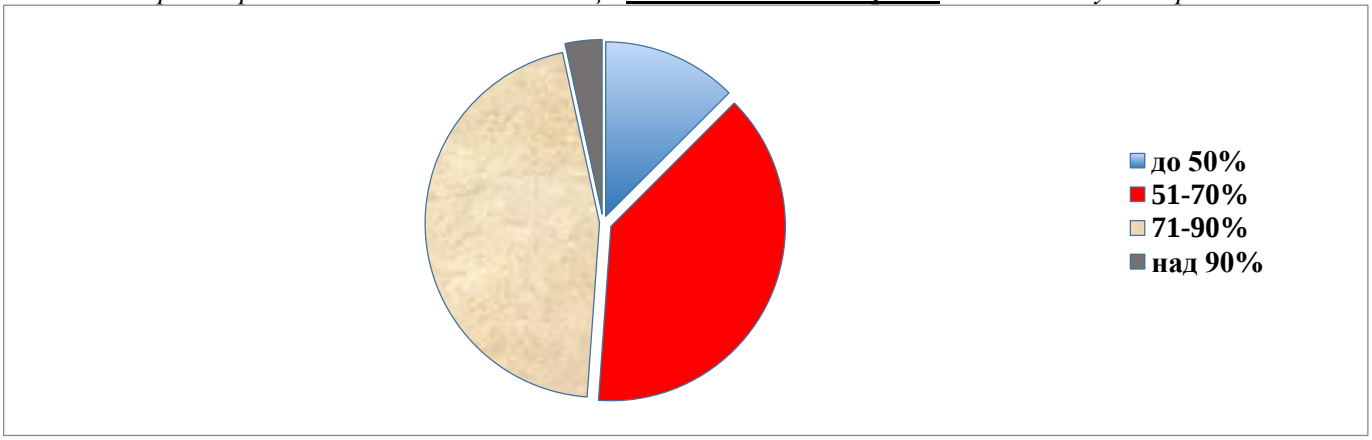
*Таб. 26 Брой първично освидетелствани лица **под 16 годишна възраст** в област Шумен*

Наименование на болестите по МКБ-10	над 90 % с ЧП	над 90 % без ЧП	71-90 %	50-70 %	до 50 %	общо
Общо за 2020 г. I-XIX клас	**10**	**-**	**21**	**11**	**12**	**54**
Общо за 2021 г. I-XIX клас	**10**	**-**	**18**	**15**	**14**	**57**
Общо за 2022 г. I-XIX клас	**30**	**7**	**65**	**72**	**33**	**207**
Общо за 2023 г. I-XIX клас	**27**	**3**	**75**	**63**	**20**	**188**

*Таб. 27 Относителен дял на първично освидетелстваните лица **под 16 годишна възраст** в област Шумен*

Наименование на болестите по МКБ-10	над 90 % с ЧП	над 90 % без ЧП	71-90 %	50-70 %	до 50 %	общо
Общо за 2020 г. I-XIX клас	**18,5**	**0,00**	**38,9**	**20,4**	**22,2**	**100**
Общо за 2021 г. I-XIX клас	**17,5**	**0,00**	**31,6**	**26,3**	**24,6**	**100**
Общо за 2022 г. I-XIX клас	**14,5**	**3,4**	**31,4**	**34,8**	**15,9**	**100**
Общо за 2023 г. I-XIX клас	**1,4**	**1,6**	**39,9**	**33,5**	**10,6**	**100**

*Фиг. 18 Брой първично освидетелствани лица **под 16 годишна възраст** в област Шумен през 2023 г.*

1.6. ХОСПИТАЛИЗИРАНА ЗАБОЛЕВАЕМОСТ

Таб. 28 Хоспитализирана заболеваемост през 2023 г.

Наименование на болестите по МКБ-10	**В многопрофилни болници за активно лечение**		**Общо в ЛЗБП в област Шумен**	
	Изписани и умрели болни	**На 10 000 души от населението**	**Изписани и умрели болни**	**На 10 000 души от населението**
Общо I-XIX клас	**18 999**	**1 269,4**	**30 114**	**2 012,1**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести	338	22,6	348	23,3
Клас II Новообразувания	688	46,0	1 810	120,9
Клас III Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, вкл. имунния механизъм	246	16,4	246	16,4
Клас IV Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	262	17,5	262	17,5
Клас V Психични и поведенчески разстройства	336	22,5	1 075	71,8
Клас VI Болести на нервната система	635	42,4	636	42,5
Клас VII Болести на окото и придатъците му	739	49,4	739	49,4
Клас VIII Болести на ухото и мастоидния израстък	279	18,6	279	18,6
Клас IX Болести на органите на кръвообращението	2 158	144,2	5 021	335,5
Клас X Болести на дихателната система	3 030	202,5	3 031	202,5
Клас XI Болести на храносмилателната система	1 497	100,0	2 379	159,0
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан	1 115	74,5	1 141	76,2
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	1 484	99,2	1 484	99,2
Клас XIV Болести на пикочо-половата система	1 183	79,0	1 451	97,0
Клас XV Бременност, раждане и послеродов период	1 268	84,7	1 268	84,7
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период	413	27,6	413	27,6
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации	3	-	3	-

Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде	212	14,2	212	14,2
Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	1 445	96,5	1 542	103,0
Клас XIX Фактори, влияещи в/у здравното състояние на населението	1 404	93,8	6 510	435,0
Клас XXII Кодове за специални цели, в т.ч.	264	17,6	264	17,6
COVID-19, идентифициран вирус U07.1, U07.2	264	17,6	264	17,6

Таб. 28 Хоспитализирана заболеваемост през 2022 г.

Наименование на болестите по МКБ-10	**В многопрофилни болници за активно лечение**		**Общо в ЛЗБП в област Шумен**	
	Изписани и умрели болни	**На 10 000 души от населението**	**Изписани и умрели болни**	**На 10 000 души от населението**
Общо I-XIX клас	**18 328**	**1 221,7**	**28 426**	**1 894,8**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести	223	14,9	227	15,1
Клас II Новообразувания	480	32,0	1 560	104,0
Клас III Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, вкл. имунния механизъм	218	14,5	218	14,5
Клас IV Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	184	12,3	186	12,4
Клас V Психични и поведенчески разстройства	336	22,4	1 113	74,2
Клас VI Болести на нервната система	542	36,1	542	36,1
Клас VII Болести на окото и придатъците му	647	43,1	647	43,1
Клас VIII Болести на ухото и мастоидния израстък	304	20,3	304	20,3
Клас IX Болести на органите на кръвообращението	2 099	139,9	4 515	301,0
Клас X Болести на дихателната система	2 433	162,2	2 433	162,2
Клас XI Болести на храносмилателната система	1 296	86,4	2 120	141,3
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан	635	42,3	648	43,2
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	1 362	90,8	1 362	90,8
Клас XIV Болести на пикочо-половата система	877	58,5	1 080	72,0
Клас XV Бременност, раждане и послеродов период	1 367	91,1	1 367	91,1
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период	344	22,9	344	22,9
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации	11	0,7	14	0,9
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде	174	11,6	180	12,0
Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	1 635	109,0	1 700	113,3
Клас XXII Кодове за специални цели, в т.ч.	1 565	104,3	6 270	417,9
COVID-19, идентифициран вирус U07.1, U07.2	1 596	106,4	1 416	106,4

Таб. 29 Хоспитализирана заболеваемост през 2021 г.

Наименование на болестите по МКБ-10	**В многопрофилни болници за активно лечение**		**Общо в ЛЗБП в област Шумен**	
	Изписани и умрели болни	**На 10 000 души от населението**	**Изписани и умрели болни**	**На 10 000 души от населението**
Общо I-XIX клас	**16 255**	**952,8**	**20 984**	**1 230,0**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести	128	7,5	134	7,9
Клас II Новообразувания	461	27,0	1 440	84,4

Клас III Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, вкл. имунния механизъм	193	11,3	193	11,3
Клас IV Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	106	6,2	107	6,3
Клас V Психични и поведенчески разстройства	318	18,6	1 042	61,1
Клас VI Болести на нервната система	341	20,0	341	20,0
Клас VII Болести на окото и придатъците му	528	30,9	528	30,9
Клас VIII Болести на ухото и мастоидния израстък	181	10,6	181	10,6
Клас IX Болести на органите на кръвообращението	1 680	98,5	3 603	211,2
Клас X Болести на дихателната система	1 523	89,3	1 524	89,3
Клас XI Болести на храносмилателната система	1 227	71,9	1 870	109,6
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан	510	29,9	525	30,8
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	827	48,5	827	48,5
Клас XIV Болести на пикочо-половата система	784	46,0	1 035	60,7
Клас XV Бременност, раждане и послеродов период	1 400	82,1	1 400	82,1
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период	355	20,8	355	20,8
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации	15	0,9	15	0,9
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде	198	11,6	201	11,8
Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	1 490	87,3	1 550	90,9

Всичко хоспитализираните случаи (изписани и умрели) през стационарите на лечебните заведения за болнична помощ от област Шумен през 2023 г. са 30 114 или 2 012 бр. на 100 000 души от населението или това е увеличение на хоспитализациите с 6% сравнение с предходната 2022 година, за сравнение:

- през 2023 г. са 30 114 или 201,2‰ на 100 000 души население;
- през 2022 г. са 28 426 или 189,5‰ на 100 000 души население;
- през 2021 г. са 20 984 или 122,9‰ на 100 000 души население;

При показател за страната – 2 197 743 или 339,5‰ на 100 000 население. За 2022 г. – 2 197 743 или 339,5‰ на 100 000 души население.

В анализиране на хоспитализираната заболеваемост по класове болести в област Шумен водещи места заемат:

- **на първо място**: (Z00-Z99) Клас XIX Фактори, влияещи в/у здравното състояние на населението – 6 510 бр. или 22% от всички хоспитализации;
- **на второ място**: (I00-J99) Клас IX Болести на органите на кръвообращението – 5 021 бр. или 17% от всички хоспитализации;
- **на трето място**: (J00-J99) Клас X Болести на дихателната система – 2 379 бр. или 8% от всички хоспитализации.

При ***децата до 17-годишна възраст*** водещи са хоспитализираните поради:

- **на първо място:** (J00-J99) Клас X Болести на дихателната система – 1 192 бр. или 45% от всички хоспитализации на деца;
- **на второ място:** (P00-P96) Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период – 413 бр. или 16% от всички хоспитализации на деца;
- **на трето място:** (S00-T98) Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от външни причинители – 344 бр. или 13% от всички хоспитализации на деца.

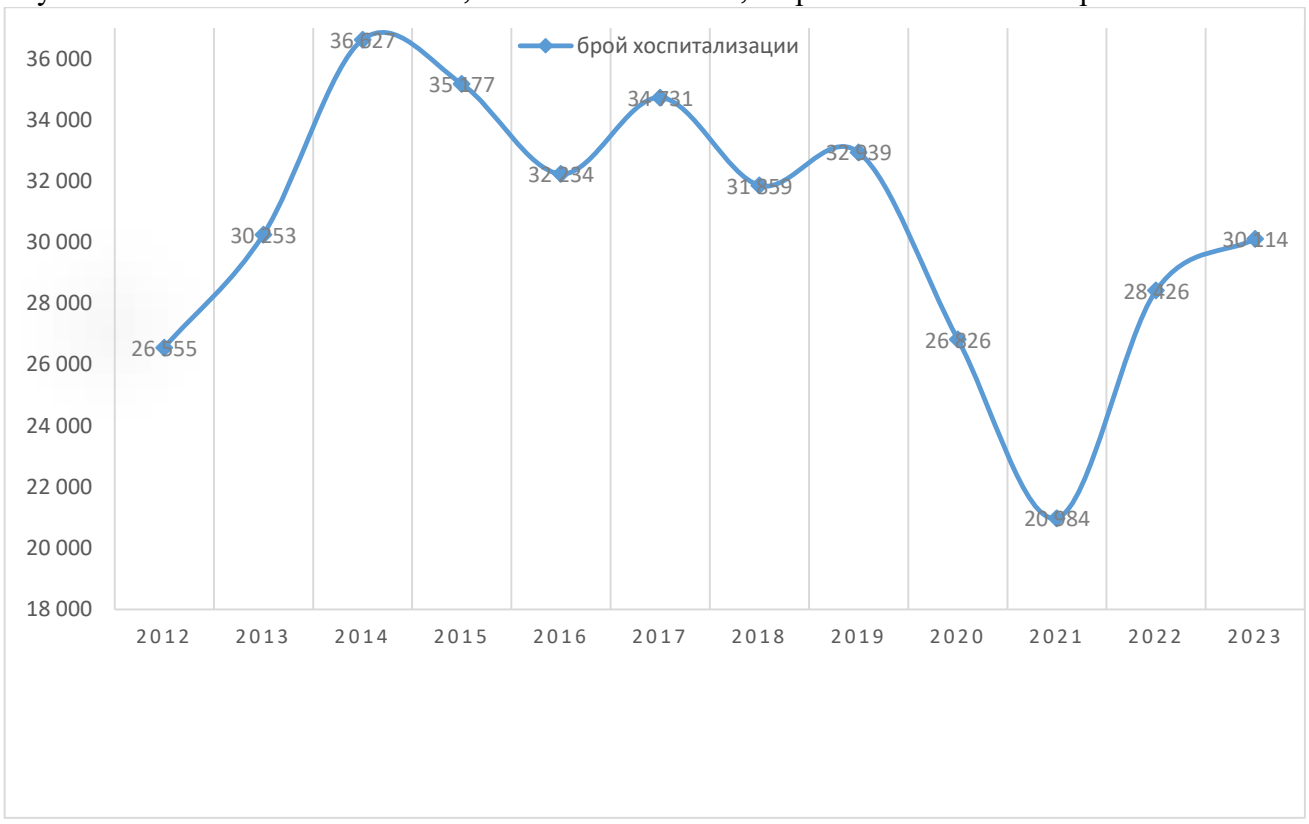
Сравнително високият относителен дял на хоспитализираните случаи при децата по повод Фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби, е резултат от отчитането на здравите живородени деца към този клас.

Сред ***лицата на възраст 18-64 години*** най-голям е делът на хоспитализираните поради Бременност, раждане и после родов период; Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан; Болести на органите на кръвообращението; Психични и поведенчески разстройства; Болести на храносмилателната система; Болести на пикочо-половата система и на дихателната система.

В структурата на ***хоспитализираните болни над 65-годишна възраст*** водещи са болестите на органите на кръвообращението, дихателната система, храносмилателната система и новообразуванията.

Сравнително висок е относителният дял на хоспитализираните случаи на лицата в тези възрастови групи по повод Фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби, в резултат на отчитането на пациенти с курс радиотерапия (поддържащ) и химиотерапия по повод на новообразуване към този клас.

Преминалите през стационарите на лечебните заведения за болнична помощ от област Шумен болни за 2021 г. са 20 984, за 2022 г. са 28 426, а през 2023 г. техният брой е 30 114.

Фиг. 19 Хоспитализирана заболеваемост в ЛЗБП в област Шумен за периода 2012-2023 г.

От всичко хоспитализираните 30 114 случаи през 2023 година, от тях 18 999 души, или 63% са лекувани в многопрофилните болници за активно лечение (за сравнение през 2022 г. – 75%, 2021 г. – 77%, 2020 – 75%).

При анализиране на хоспитализираната заболеваемост в областта се очертават следните тенденции:

- В хоспитализираната заболеваемост 2 012,1 на 10 000 души от населението се наблюдава увеличение през последната година при 1 894,8 през 2022 г. и 1 230,0 през 2021 г., при показател за страната – 3 399,4 за 2022 г.;
- 63% от всички хоспитализации за в многопрофилните болници за активно лечение - 59% в „МБАЛ-Шумен“ АД и 4% в „МБАЛ-Велики Преслав“ ЕООД;
- Относителният дял на болестите по видове класове през последните години се запазва относително постоянен.
- 17% от всички хоспитализирани пациенти са с Болести на органите на кръвообращението.

Трябва да се отбележи, че въведените клинични пътеки като форма на финансиране на болничната помощ от НЗОК, значително променят структурата на хоспитализираната заболеваемост, особено по определени класове болести и отделни диагнози.

Това води до изкривяване на статистическата информация и затруднява качественият анализ на заболеваемостта по причини за хоспитализация, както и прогнозирането на трайни тенденции в развитието на здравните потребности от болнична помощ.

1.7. АПТЕЧНА МРЕЖА НА ОБЛАСТ ШУМЕН

АПТЕКИ	АПТЕКИ, СКЛЮЧИЛИ ДОГОВОР С РЗОК-ШУМЕН бр.	АПТЕКИ БЕЗ ДОГОВОР С РЗОК бр.	АПЕТЕКИ КЪМ ЛЗБП	АПТЕКИ ОБЩО бр.
Велики Преслав	2		1	3
Венец	1	1		2
Върбица	2	1		3
Каспичан	2	1		3
Нови пазар	4	1		5
Смядово	1			1
Шумен	30	4	2	36
Каолиново	1	1		2
Хитрино		1		1
Никола Козлево		1		1
ОБЩО АПТЕКИ В ОБЛАСТ ШУМЕН	**43**	**11**	**3**	**57**

Таб. 31 Брой аптеки в област Шумен за 2023 г.

Осигуреност с аптеки на територията на област Шумен - на 2 626 жители в област Шумен се пада средно по 1 аптека. Осигуреността с аптеки по общини е следното:

- Община Велики Преслав: на 3 365 жители средно по 1 аптека;
- Община Венец: на 3 105жители средно по 1 аптека;
- Община Върбица: на 2 566 жители средно по 1 аптека;
- Община Каспичан: на 3 569 жители средно по 1 аптека;
- Община Нови пазар: на 2 882 жители средно по 1 аптека;
- Община Смядово: на 5 332 жители средно по 1 аптека;
- Община Шумен: на 2 155 жители средно по 1 аптека;
- Община Каолиново: на 5 354 жители средно по 1 аптека;
- Община Хитрино: на 6 054 жители средно по 1 аптека;
- Община Никола Козлево: 5 338 жители средно по 1 аптека.

1.8. РИСКОВИ ФАКТОРИ, ВЛИЯЕЩИ ВЪРХУ ЗДРАВЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЛАСТ ШУМЕН

1.8.1. НАЧИН НА ЖИВОТ

Основна част от причините за умиранията и влошеното здраве на населението се коренят в нездравословния начин на живот (48% – 52%). В тази група се включват основни поведенчески фактори, психологически и социални фактори. В рисковата констелация на населението у нас съществено значение имат следните фактори, свързани със стила и начина на живот:

• Тютюнопушенето е причина за рак на белия дроб, редица други онкологични заболявания, хронични заболявания на белия дроб и на сърдечно-съдовата система и има доказана причинна връзка с атеросклерозата.

• Нездравословното хранене е рисков фактор за възникване на редица заболявания – ИБС, МСБ, диабет, затлъстяване, артериална хипертония, онкологични заболявания и други. Важно значение има повишената консумация на сол, на животински мазнини и въглехидрати, намалената консумация на пресни плодове и зеленчуци.

- Злоупотребата с алкохол е рисков фактор за артериална хипертония, мозъчен инсулт, рак на устната кухина, фаринкса, ларинкса, хранопровода, инциденти и травми, чернодробна цироза; може да увреди половата функция, нервната система и др.
- Злоупотребата с наркотици е сериозен рисков фактор с тежки последици за индивида, семейството и обществото, която влошава качеството на живота и води до преждевременна смърт (инфекции, СПИН, хепатит, предозиране), деформирани семейни отношения и хроничен стрес за членовете на семейството, престъпност, понижаване на интелектуалния потенциал, увреждане на генетичния фонд.
- Ниската физическа активност увеличава риска от възникване на сърдечно-съдови заболявания (артериална хипертония, исхемична болест на сърцето, мозъчно-съдова болест), диабет, затлъстяване, различни локализации на рак.
- Психосоциалният стрес повишава значително риска от възникване на артериална хипертония, атеросклероза, миокардни увреждания, внезапна сърдечна смърт, диабет, астма и редица психосоматични заболявания.

Обезпокояващ е фактът, че броят на подрастващите, изложени на изброените по-горе рискови фактори нараства.

1.8.2. ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ФАКТОРИ

Състоянието на здравето в голяма степен предопределя възможностите за социална и трудова активност. От друга страна, здравето на населението е под влияние на всички многочислени аспекти на достигнатото качество на живот, вкл. размер на доходите, ниво на образование, качество на околната среда, жилищни условия, условия на труд, социално обслужване и т.н.

Динамиката в развитието на демографските процеси и измененията в структурите на населението през последните десетилетия оказват силно влияние върху основните системи на обществото: икономическата, образователната, здравноосигурителната и системата за социална защита.

Текущата демографска ситуация в област Шумен се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението. Тенденцията на застаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура. През 2023 г. горните граници за трудоспособна възраст са до навършването на 61 години и 8 месеца за жените и 64 години и 4 месец за мъжете.

По данни на НСИ през 2023 г. в областта безработните лица между 15 г. и 64 г. са 6 800, а коефициентът на безработица е 9,6%. В сравнение с 2022 г. безработните лица в областта между 15 г. и 64 г. са били 11 600 хил., а коефициентът на безработица е 14,2;

За страната коефициентът на безработица е 4,4% през 2023 г.; 4,3% през 2022 г.; 5,3% през 2021 г. Негативното демографско развитие в страната и изчерпващите се възможности за трудова активност са основният аргумент за забавянето на растежа на заетостта.

1.9. СЪСТОЯНИЕ НА СИСТЕМАТА ЗА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ

1.9.1. ПЪРВИЧНА ИЗВЪНБОЛНИЧНА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ

В края на 2023 г. в РЗИ-Шумен са регистрирани 78 лечебни заведения за **първична извънболнична медицинска** помощ, от които 74 индивидуални практики за първична медицинска помощ и 4 групови практики за първична медицинска помощ. Броят на общопрактикуващите лекари, работещи на основен трудов договор в тях е 85.

Регистрираните практики за първична дентална помощ са 110, от които 99 са индивидуални практики и 11 са групови. Броят на работещите на основен трудов договор в тях лекари по дентална медицина е 122, като е налице дисбаланс по отношение на тяхното разпределение (над 95% в градовете).

Налице е дисбаланс по отношение на тяхното разпределение:

Таб. 32 Лечебни заведения за първична медицинска помощ в област Шумен

Видове ЛЗ	2021	2022	2023
АПМП - ИП	74	74	74
АПДП - ИП	99	98	99
АПМП - ГП	4	4	4
АПДП - ГП	11	11	11

Осигуреността на 10 000 души от населението е 5,7 ОПЛ за област Шумен.

Продължава да се запазва се тенденцията за трайно незаети селски практики, което създава проблеми в качеството на обслужване на населението.

Изводи:

- През последните години намалява осигуреността на населението от област Шумен с медицински персонал. Наблюдава се намаляване броя на работещите като общопрактикуващи лекари основно в селата на областта, намиращи се в неблагоприятни райони с възрастно и смесено население. Населението на незаетите практики се обслужва от практиките в съседните населени места. Напускането на общопрактикуващи лекари в отдалечените селски райони води до затруднен достъп на населението до първична медицинска помощ.
- Регистрираните лечебни заведения за първична извънболнична медицинска помощ се задържат на постоянно ниво. Продължава да преобладава индивидуалната практика като форма на организация на работа – 92% от работещите в тях, при 8% - в групови практики.
- Регионалното разпределение на регистрираните лечебни заведения е неравномерно.
- Над половината от регистрираните практики за първичната извънболнична помощ са регистрирани в община Шумен. В същото време в тази община живее 52 % от населението на областта.
- Въпреки че пациентите от населените места, включени в незаетите практики, имат избран личен лекар в друго населено място, възникват затруднения при достъпа на пациентите до първична медицинска помощ.
- В селските райони обикновено един ОПЛ обслужва по график пациенти от няколко села. Поради това много често обслужването на тези пациенти реално се осъществява от медицински фелдшери или медицински сестри, което пряко се отразява на качеството на диагностично-лечебния процес. Тревожно е състоянието в някои селски райони, където поради липса на ОПЛ в населените места, пациентите са избрали личен лекар от съседна или отдалечена лекарска практика или от града, което създава проблеми с обслужването, лишавайки пациентите от своевременен достъп до специализирана медицинска помощ и евентуално болнично лечение.

1.9.2. СПЕЦИАЛИЗИРАНА ИЗВЪНБОЛНИЧНА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ

На територията на област Шумен в **специализирана извънболничната медицинска** помощ работят 116 лекари, като от тях 60% лекари са на основен трудов договор.

Табл. 33 Лечебни заведения за специализирана медицинска помощ в област Шумен

Видове ЛЗ	2021	2022	2023
АСМП-ИП	101	101	101
АСДП-ИП	-	-	-
АСМП- ГП	7	7	7
АСДП-ГП	-	-	-
МЦ	12	11	12
МДЦ	-	-	-
ДЦ	1	1	1
ДКЦ	1	1	1
МДЛ	5	3	4
МТЛ	21	22	22
Диализен център	1	1	1

***Забележка**: Данните са взети от водения в РЗИ-Шумен регистър на ЛЗ за извънболнична помощ.*

Табл. 34 Консултативно-амбулаторна дейност през 2023 година

Видове специалности	Посещения в амбулаторията				Посещения по домовете
	Всичко	в това число			
		Деца до 17 години	Профи-лактични прегледи	от тях: Деца до 17 г.	
Лекари	**351 170**	**48 253**	**30 737**	**2 336**	**868**
в т.ч.: Вътрешни болести	1 346	-	-	-	-
Гастроентерология	12 438	73	-	-	14
Ендокринология и болести на обмяната	22 489	65	905	-	-
Кардиология	64 863	37	2 238	-	-
Ревматология	6 579	28	-	-	-
Пневмология и фтизиатрия	8 030	23	1	-	-
Нефрология	1 323	6	-	-	15
Клинична хематология	3 983	80	30	-	-
Клинична алергология	1 500	858	-	-	-
Педиатрия	27 213	27 213	1 051	1 051	415
Хирургия	14 648	439	2 574	37	29
Ортопедия и травматология	21 131	2 644	2 103	15	25
Урология	8 110	318	27	-	4
Неврохирургия	119	-	-	-	-
Акушерство и гинекология	38 233	894	7 227	133	5
Инфекциозни болести	7 808	-	-	-	-
Уши-носно-гърлени болести	21 899	5 826	2 873	61	35
Очни болести	36 163	6 100	7 274	1 032	13
Психиатрия	9 422	237	1 304	7	41
Нервни болести	30 247	116	2 278	-	225
Кожни и венерически болести	7 559	2 666	17	-	6
Физикална и рехабилитационна медицина	4 427	375	-	-	-
Други	1 640	283	835	-	-

Табл. 35 Консултативно-амбулаторна дейност през 2022 година

Видове специалности	Посещения в амбулаторията				Посещения по домовете
	Всичко	в това число			
		Деца до 17 години	Профи-лактични прегледи	от тях: Деца до 17 г.	
Лекари	**343 796**	**45 432**	**45 436**	**6 848**	**1 466**
в т.ч.: Вътрешни болести	2 380				
Гастроентерология	13 112	119			
Ендокринология и болести на обмяната	18 665	490	67		10
Кардиология	58 412	48	3 895		124
Ревматология	3 201	28			
Пневмология и фтизиатрия	6 615	14	192		
Нефрология	1 501	5			
Хематология	4 342	73	72		1
Алергология	2 143	1 327			
Педиатрия	24 540	24 529	6 305	5 354	1 077
Хирургия	15 778	2 481	2 798	46	35
Ортопедия и травматология	24 242	884	3 200	195	51
Урология	3 584	104	10		
Неврохирургия					
Акушерство и гинекология	45 831	991	12 896	268	
Инфекциозни болести	5 842				
Уши-носно-гърлени болести	22 318	4 478	2 768	32	13

Очни болести	35 794	5 911	7 076	947	10
Психиатрия	8 522	212	821	3	34
Нервни болести	33 002	682	4 501	3	103
Кожни и венерически болести	8 076	2 349	19		7
Физикална и рехабилитационна медицина	4 138	326			
Други	1 758	381	816		1

Забележка: Данните са взети от годишни отчети на ЛЗ за извънболнична помощ.

Табл. 36 Консултативно-амбулаторна дейност през 2021 година

Видове специалности	Посещения в амбулаторията				Посещения по домовете
	Всичко	в това число			
		Деца до 17 години	Профи-лактични прегледи	от тях: Деца до 17 г.	
Лекари	**345 340**	**40 889**	**34 107**	**2 226**	**2 100**
в т.ч.: Вътрешни болести	1 285				
Гастроентерология	13 541	64			2
Ендокринология и болести на обмяната	19 872	154	168		9
Кардиология	61 942	20	1 946		287
Ревматология	2 845	16			
Пневмология и фтизиатрия	12 645	1 022			46
Нефрология	1 634	4			9
Хематология	3 757	60			
Алергология	2 134	980			
Педиатрия	23 555	22 586	1 137	1 137	1 028
Хирургия	12 189	673	2 400	156	96
Ортопедия и травматология	19 971	1 635	3 564	25	14
Урология	5 181	149	2		11
Неврохирургия					
Акушерство и гинекология	42 691	1 018	10 728	115	
Инфекциозни болести	7 559				
Уши-носно-гърлени болести	20 003	4 162	2 774	23	33
Очни болести	39 839	5 534	6 804	724	13
Психиатрия	8 972	365	595	6	34
Нервни болести	29 606	768	3 193	24	514
Кожни и венерически болести	5 679	996	17		4
Физикална и рехабилитационна медицина	8 686	371			
Други	1 754	322	979	16	

Забележка: Данните са взети от годишни отчети на ЛЗ за извънболнична помощ.

Изводи:

- Специализираната извънболнична медицинска помощ в област Шумен се осъществява от 149 лечебни заведения, от които: 1 диагностично-консултативен център, 12 медицински центъра, 102 индивидуални и 7 групови практики на лекари – специалисти, 1 дентален център, 4 МДЛ и 22 МТЛ.
- По отношение на специализираната медицинска помощ в областта, основен проблем е, че специализираните практики са разположени в областния и в три от общинските центрове. В общините Никола Козлево, Смядово, Каспичан, Каолиново и Венец няма регистрирани специализирани практики, което налага населението да пътува, за да получи специализирана медицинска помощ;
- Голям процент около 30% от специалистите, регистрирали специализирани практики нямат договор с РЗОК;
- По отношение на посещенията за консултации в амбулаториите в извънболничната медицинска помощ през 2023 г. се оттича увеличение с 7 374 бр. повече прегледи в сравнение през

2022 г. Забелязва се и ръст с 6% или 2 821 бр. повече профилактични прегледи, но профилактичните прегледи на децата до 17 г. има спад с 4 512 бр. по-малко.

При лицата над 18 г., водещи са посещенията при лекарите със специалности „Кардиология“, „Акушерство и гинекология“ и „Очни болести“ (40% от всички посещения). При децата са водещи посещенията при лекарите със специалност „Педиатрия“ (56% от всички посещения). Най-много профилактични прегледи са извършени при лекари със специалности „Очни болести“ и „Акушерство и гинекология“ общо 14 501 бр. или 47% от всички профилактични прегледи.

1.9.3. БОЛНИЧНА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ

Характеристика:

В област Шумен функционират пет лечебните заведения за болнична помощ:

- Областна многопрофилна болница за активно лечение – гр. Шумен („МБАЛ-Шумен“ АД);
- Общинска многопрофилна болница за активно лечение – гр. Велики Преслав. („МБАЛ-Велики Преслав“ ЕООД);
- Държавна психиатрична болница в село Царев брод. (ДПБ-с. Царев брод);
- Специализирана болница за активно лечение по кардиология в град Шумен. („СБАЛК-Мадара“ ЕАД);
- Комплексен онкологичен център в град Шумен. („КОЦ-Шумен“ ЕООД).

Броят на легла в лечебните заведения за болнична помощ намалява за периода 2014 г. (936), 2015 г. (911), 2016 г. (885), 2017 г. (881), 2018 г. (876), 2019 г. (938), 2020 г. (891), 2021 (890), 2022 (85) и 860 за 2023 г. броя.

По тези показатели област Шумен е под средните за страната – тенденция, която се запазва през годините.

Таб. 37 Лечебни заведения за болнична помощ към 31.12. в област Шумен

Видове заведения	**2023 г.**		**2022 г.**		**2021 г.**	
	Брой	Легла	Брой	Легла	Брой	Легла
Лечебни заведения за болнична помощ-всичко	**5**	**860**	**5**	**850**	**5**	**891**
Публични лечебни заведения	***4***		***4***		***4***	
Многопрофилни болници	***2***	***455***	***2***	***455***	***2***	***501***
„Многопрофилна болница за активно лечение-Шумен” АД гр. Шумен	1	400	1	400	1	426
„Многопрофилна болница за активно лечение-Велики Преслав” ЕООД гр. В. Преслав	1	55	1	55	1	75
Центрове	***1***	***210***	***1***	***200***	***1***	***195***
„Комплексен онкологичен център-Шумен” ЕООД	1	210	1	200	1	195
Психиатрични болници	***1***	***159***	***1***	***159***	***1***	***159***
ДПБ с. Царев брод	1	159	1	159	1	159
Частни лечебни заведения	***1***	***36***	***1***	***36***	***1***	***36***
„СБАЛК-Мадара” ЕАД гр. Шумен	1	36	1	36	1	36

Таб. 38 Легла в лечебни заведения за болнична помощ и други лечебни заведения за болнична помощ през 2023 г. в област Шумен

Видове легла	Брой легла към 31.12.2023 г.	Осигуреност на 10 000 души от населението	Относи-телен Дял %
ОБЩО	**860**	**57,5**	**100**
За активно лечение	***640***	***42,8***	***74,4***
За реанимация и интензивно лечение	***26***	***1,7***	***4,1***
Терапевтични легла	***415***	***27,7***	***64,8***
в т.ч.:Ревматология	6	0,4	1,4
Ендокринология и обмяна на веществата	5	0,3	1,2
Кардиология	62	4,1	14,9
Нефрология	6	0,4	1,4

Гастроентерология	30	2,0	7,2
Клинична хематология	3	0,2	0,7
Пневмология и фтизиатрия	55	3,7	13,3
Нервни болести	60	4,0	14,5
Кожни и венерически болести	12	0,8	2,9
Инфекциозни болести	30	2,0	7,2
Лъчелечение	120	8,0	28,9
Медицинска онкология	26	1,7	6,3
Хирургични легла	***106***	***7,1***	***16,6***
Хирургия	66	4,4	62,3
Ортопедия и травматология	17	1,1	16,0
Урология	8	0,5	7,5
Очни болести	5	0,3	4,7
Уши-носно-гърлени болести	10	0,7	9,4
Педиатрични легла	***50***	***3,4***	***7,8***
Неонатология	20	1,3	40,0
Педиатрия	30	2,0	60,0
Акушеро-гинекологични	***43***	***2,8***	***6,7***
Рехабилитация и дългосрочна грижа	***41***	***2,7***	***4,8***
Психиатрични легла	***179***	***11,9***	***20,8***
Места за краткосрочен престой	**31**	**2,1**	**3,6**

Таб. 39 Дейност на стационарите на лечебни заведения за болнична помощ

Видове заведения	Легла (сред. брой)	Постъпили болни	Изписани болни	Умрели	Преминали болни	Леглодни	Използваемост в дни	Използваемост (в %)	Оборот	Среден престой	Леталитет (в %)
2023 година											
ОБЩО	**860**	**30 567**	**29 844**	**709**	**30 945**	**207 860**	**239**	**66%**	**36**	**6,7**	**2,32**
Многопрофилни болници	***455***	***19 229***	***18 704***	***535***	***19 434***	***105 912***	***228***	***62%***	***42***	***5,4***	***2,78***
„МБАЛ-Шумен” АД	400	17 791	17 446	535	18 162	93 663	234	64%	45	5,2	2,98
„МБАЛ-В. Преслав” ЕООД	55	1 258	1 258	0	1 272	12 249	188	52%	20	9,6	0,00
Центрове	**210**	**7 703**	**7 561**	**143**	**7 771**	**54 136**	**259**	**71%**	**37**	**7,0**	**1,86**
„КОЦ-Шумен” ЕООД	210	7 703	7 561	143	7 771	54 136	259	71%	37	7,0	1,86
Психиатрични болници	**159**	**774**	**740**	**7**	**876**	**40 223**	**253**	**69%**	**6**	**45,9**	**0,94**
ДПБ с. Царев брод	159	774	740	7	876	40 223	253	69%	6	45,9	0,94
Частни лечебни заведения	**36**	**2 861**	**2 839**	**24**	**2 864**	**7 589**	**211**	**58%**	**80**	**2,6**	**0,84**
„СБАЛК-Мадара” ЕАД гр. Шумен	36	2 861	2 839	24	2 864	7 589	211	58%	80	2,6	0,84
2022 година											
ОБЩО	**850**	**28 418**	**27 644**	**778**	**28 800**	**206 088**	**242**	**66%**	**34**	**7,16**	**2,74**
Многопрофилни болници	***455***	***18 324***	***17 686***	***642***	***18 533***	***109 428***	***464***	***64%***	***33***	***7,59***	***1,88***
„МБАЛ-Шумен” АД	400	17 064	16 425	642	17 258	97 270	243	67%	43	5,64	3,76
„МБАЛ-В. Преслав” ЕООД	55	1 260	1 261	0	1 275	12 158	221	61%	23	9,54	0,00
Центрове	***200***	***6 920***	***6 799***	***111***	***6 978***	***50 113***	***251***	***69%***	***35***	***7,18***	***1,61***
„КОЦ-Шумен” ЕООД	200	6 920	6 799	111	6 978	50 113	251	69%	35	7,18	1,61
Психиатрични болници	***159***	***6 920***	***6 799***	***111***	***6 978***	***50 113***	***251***	***69%***	***35***	***7,18***	***1,61***
ДПБ с. Царев брод	159	6 920	6 799	111	6 978	50 113	251	69%	35	7,18	1,61
Частни лечебни заведения	***36***	***2 406***	***2 383***	***23***	***2 409***	***5 799***	***161***	***44%***	***67***	***2,4***	***0,96***
„СБАЛК-Мадара” ЕАД гр. Шумен	36	2 406	2 383	23	2 409	5 799	161	44%	67	2,4	0,96

2021 година											
ОБЩО	**891**	**26 203**	**25 023**	**1 268**	**26 673**	**218 650**	**245**	**67%**	**30**	**8,20**	**4,82**
Многопрофилни болници	***501***	***17 322***	***16 294***	***1 109***	***17 612***	***121 519***	***243***	***66%***	***35***	***6,90***	***6,37***
„МБАЛ-Шумен” АД	426	16 185	15 162	1 108	16 464	110 149	259	71%	39	6,69	6,81
„МБАЛ-В. Преслав” ЕООД	75	1 137	1 132	1	1 148	11 370	207	57%	21	9,90	0,09
Центрове	**195**	**6 235**	**6 138**	**107**	**6 303**	**54 779**	**275**	**75%**	**32**	**8,69**	**1,71**
„КОЦ-Шумен” ЕООД	195	6 235	6 138	107	6 303	54 779	275	75%	32	8,69	1,71
Психиатрични болници	**159**	**730**	**722**	**2**	**836**	**37 498**	**236**	**65%**	**5**	**44,9%**	**0,28**
ДПБ с. Царев брод	159	730	722	2	836	37 498	236	65%	5	44,9%	0,28%
Частни лечебни заведения	**36**	**1 916**	**1 869**	**50**	**1 922**	**4 854**	**135**	**37%**	**53**	**2,53**	**2,61**
„СБАЛК-Мадара” ЕАД гр. Шумен	36	1 916	1 869	50	1 922	4 854	135	37%	53	2,53	2,61

Изводи:

- Броят на леглата в лечебните заведения за болнична помощ (ЛЗБП) е увеличен с 10 бр. спрямо 2022 г. През предходните години са били по следния начин: 2020 г. - 891 бр., 2021 г. – 891, 2022 г. – 850 бр. и за 2023 г. – 860 бр.
- През 2023 г. осигуреността с:
  - легла за активно лечение и интензивно лечение е 42,8 на 10 000 население ;
  - легла за рехабилитация и дългосрочна грижа е 2,7 на 10 000 население;
  - психиатрични легла е 11,9 на 10 000 население;
  - места за краткосрочен престой: брой – 31;
  - **общата осигуреност с легла е 57,5 на 10 000 население;**

Всички показатели са под средните за страната – тенденция, която се запазва през годините. Изключение правят само психиатрични легла с показател 11,9 за област Шумен и среден за страната – 6,1.

- През 2022 година се наблюдава увеличение в броя на постъпилите и на преминалите болни във всички лечебни заведения за болнична помощ. Отчита се увеличение на преминалите болни – 2 145 души по-повече (7,4%) сравнение с предходната 2022 г. Това се отдава постепенното отслабване на пандемията от COVID-19;
- Използваемостта на леглата в лечебните заведения за болнична помщ на област Шумен през 2023 г. същият като през 2022 г. – 66%.;
- Оборотът на леглата е увеличен в лечебните заведения за болнична помощ спрямо предходната 2022 г.;
- Леталитетът е намален с 0,4% в сравнение с 2022 г., като най-много в „МБАЛ-Шумен“ АД с 3%. Починалите в ЛЗБП са с 10% по-малко от тези през 2022 г.;
- През последните години е налице изтичане на висококвалифициран лекарски персонал от болниците към доболничната помощ и други болници в големите градове на страната поради възможност за формиране на по-високи доходи и по-добра перспектива за кариерно развитие. Това води до необходимост от специалисти от определени специалности за обезпечаване на оптимален работен процес в съответствие с правилата за добра медицинска практика, медицинските стандарти и изискванията по клинични пътеки.

1.9.4. СПЕШНА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ

На територията на област Шумен функционира един спешен център с филиали в седем общини – Шумен, Нови пазар, Велики Преслав, Върбица, Каолиново, Смядово и Венец.

Проблем е липсата на квалификация или недостатъчна квалификация при работещите в ЦСМП. Липсват достатъчно лекари със специалност „Спешна медицина”, а останалите са с други специалности или без специалност. Само 9 лекари на основен трудов договор, работещи в ЦСМП-Шумен имат специалност, двама от които със „Спешна медицина“

Таб. 40 Дейност на ЦСМП-Шумен

ПОКАЗАТЕЛ	**2023 г.** (брой)	**2022 г.** (брой)	**2021 г.** (брой)
ОБСЛУЖЕНИ ЛИЦА – ОБЩО	**29 957**	**24 265**	**25 709**
1. ПРИ ИЗПЪЛНЕНИ ПОВИКВАНИЯ	***21 412***	***13 212***	***14 507***
в т.ч.: деца до 17 години	1 248	609	557
ОТ ИЗПЪЛНЕНИТЕ ПОВИКВАНИЯ – ПО ПОВОД НА:			
1. Заболяване	20 381	11 886	13 158
2. Травма	959	1 186	1 186
3. Отравяне	16	60	89
4. Раждане	56	80	74
5. Други			
2. ПРИ АМБУЛАТОРНИ ПРЕГЛЕДИ	***8 545***	***11 053***	***11 202***
в т.ч.: деца до 17 години	952	1 008	1 097
ПЕРСОНАЛ – ОБЩ БРОЙ	**214**	**212**	**213**
От тях: - лекари	29	30	27
6. Фелдшери	50	48	54
7. Мед. сестри	50	50	47
8. Акушерки	0	0	0
ТРАНСПОРТНИ СРЕДСТВА – ОБЩ БРОЙ	26	25	24
9. Линейки	7	7	8
10. Реаномобили	13	13	12
11. леки коли	5	5	4

Таб. 41 Дейност на Спешно отделение към „МБАЛ-Шумен“ АД

ПОКАЗАТЕЛ	**2023 г.** (брой)	**2022 г.** (брой)	**2021 г.** (брой)
АМБУЛАТОРНИ ПРЕГЛЕДИ	28 930	26 353	22 487
в т.ч.: деца до 17 години			
НАСОЧЕНИ ЗА ХОСПИТАЛИЗАЦИЯ	10 163	10 260	8 236

Забележка: *Данните са взети от годишните отчети за болнична помощ (СО) и отчетите на ЦСМП.*

Изводи:

- „МБАЛ-Шумен” АД е единственото лечебното заведение за болнична помощ с разкрито Спешно отделение(през 2007 г.);
- Извършените прегледи през 2023 г. в Спешно отделение на „МБАЛ-Шумен“ АД са 28 930, което е с 2 577 бр. (10%) прегледа по-повече в сравнение с 2022 г. Насочените лица за хоспитализация са по-малко с 97 бр;
- През 2023 г. обслужените лица от ЦСМП-Шумен са доста повече с 5 692 бр. или 23% повече, отколкото през 2022 г. Забелязва се сериозно увеличение с 71% при повикванията по повод на заболяване в останалите травми, раждания и отравяния се отчита спад. При амбулаторните прегледи се отчита спад с 29% в сравнение с 2022 г.

1.9.5. ОСИГУРЕНОСТ НА РЕГИОНАЛНАТА ЗДРАВНА МРЕЖА С ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ

Към настоящия момент са вписани 512 лекари. Справките сочат, че лекарското съсловие в първичната извънболнична медицинска помощ застарява и не се заменя с адекватен брой млади лекари, а именно:

- 78 бр. Амбулатории за първична извънболнична медицинска помощ (АПИМП-ИП и АПИМП-ГП) с 85 бр. лекари на средна възраст 61 год.;
- 110 бр. Амбулатории за първична дентална медицинска помощ (АПДМП-ИП и АПДМП-ГП) с 126 бр. лекари на средна възраст 54 год.;
- 108 бр. Амбулатории за специализирана извънболнична медицинска помощ (АСИМП-ИП и АСИМП-ГП) със 114 бр. лекари на средна възраст 64 год.

172 от работещите лекари в област Шумен са на възраст над 65 години. Това представлява 33,5% от всички практикуващи в областта, които са общо 512. Лекарите в пенсионна възраст са на второ място по относителен дял. Най-голям брой и процент са лекарите между 55 и 65 години - 216, или 42%. В областта само 1/3 от лекарите са под 55, а тези до 35 години са едва 64, или 12,5%.

По специалности най-голям е делът на лекарите по педиатрия - 53, или 10,1% от всички лекари в областта, но едва 19 или 3,7% работят по специалността „Педиатрия“. На второ място се нареждат практикуващите лекари по кардиология, хирургия и обща медицина – 6,2%, следвани от акушерство и гинекология – 5,4%.

В област Шумен се наблюдава по-ниска обезпеченост с лекари и зъболекари спрямо средната за страната.

Осигуреността с лекари тук е 34,2 на 10 000 души от населението, с 12,2 пункта по-ниска от средната за страната (46,4). Осигуреността с общопрактикуващи лекари е 5,7, с 0,2 пункта по-ниска от средната за страната, а осигуреността с лекари по дентална медицина в област Шумен е 7,9 на 10 000 души от населението, при средно 11,8 в страната.

Съгласно демографските справки е видно, че за последните години състава на лекарското съсловие на област Шумен продължава постепенно намалява. Новозавършилите лекари са значително по-малък брой и същите предпочитат да специализират в градовете с университетски болници или в чужбина, където им се предлагат по-големи възможности и по-добро заплащане.

Характерно за областта е традиционно ниската осигуреност с медицински персонал - тенденция, която се запазва постоянна през годините. Осигуреността на регионалната здравна мрежа с човешки ресурси е една от най–ниските за страната (по данни на НЦОЗА).

В област Шумен липсват лекари със следните специалности: *Лицево-челюстна хирургия, Клинична имунология, Пластично-възстановителна хирургия, Съдебна психиатрия, Антиология, Гериатрична медицина, Клинична фармакология и терапия и други.*

Недостиг има на лекари със следните медицински специалности, където има по 1 или 2 лекари на специалност: – *Вирусология, Гръдна хирургия, Детска ревматология, Детска ревмокардиология, Детска хирургия, Клинична алергология, Медицинска генетика, Неврохирургия, Ревматология, Съдова хирургия, Токсикология.*

Сравнително добра осигуреност, но с висока средна възраст*(с изключение по Кардиология)* на лекарите в област Шумен има по следните медицински специалности: *Акушерство и гинекология, Анестезиология и интензивно лечение, Кардиология, Нервни болести, Педиатрия и Хирургия*.

Нисък е и броя на медицинските специалисти по здравни грижи.

Към края на 2023 г. в областта функционират 5 заведения за болнична помощ с 860 легла.

Таб. 42 Медицински персонал общо в лечебните заведения в област Шумен към 31.12.2023 г. (по данни на НСИ)

ГОДИНА	**2023 г.**	**2022 г.**	**2021 г.**
	(брой)		
Лекари	512	504	502
Лекари по дентална медицина	119	122	116
Фармацевти			95
Специалисти по здравни грижи	955	927	924

Таб. 43 Лекари по специалности в област Шумен към 31.12.2023 г. (по данни на НСИ)

СПЕЦИАЛНОСТИ	**Брой**	**Осигуреност на 10 000 души от населението**	**Относителен Дял %**
ОБЩО	**512**	**34,2**	**100**
в т.ч.: Вътрешни болести /само/	13	0,9	2,5
Гастроентерология	9	0,6	1,8
Ендокринология и болести на обмяната	8	0,5	1,6

Кардиология	32	2,1	6,3
Пневмология и фтизиатрия	9	0,6	1,8
Нефрология	3	0,2	0,6
Клинична хематология	4	0,3	0,8
Анестезиология и интензивно лечение	21	0,1	4,1
Педиатрия	31	2,1	6,1
Хирургия	33	2,1	6,4
Ортопедия и травматология	12	0,8	2,3
Урология	8	0,5	1,6
Акушерство и гинекология	28	1,9	5,5
Инфекциозни болести	6	0,4	1,2
Уши-носно-гърлени болести	13	0,9	2,5
Очни болести	16	1,1	3,1
Клинична лаборатория	14	0,9	2,7
Клинична микробилогия	6	0,4	1,2
Образна диагностика	14	0,9	2,7
Психиатрия	15	1,0	2,9
Нервни болести	24	1,6	4,7
Кожни и венерически болести	8	0,5	1,6
Физикална и рехабилитационна медицина	8	0,5	1,6
Други специалности и без специалност	176	11,8	34,4
***в. ч.** Общопрактикуващи лекари*	*85*	*5,7*	-
от тях:			
Обща медицина	30	2,0	-
Вътрешни болести	22	1,5	-
Педиатрия	20	1,3	-
Без специалност	13	0,9	-

Таб. 44 Възрастова структура на лекари (физически лица) на основен трудов договор към 31.12.2023 г. (по данни на НСИ)

ОБЩО	ДО 35 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	65-74 г.	75+
512	60	31	80	204	105	32

Таб. 45 Медицински специалисти по „Здравни грижи" в област Шумен към 31.12.2023 (по данни на НСИ)

	ОБЩО	ФЕЛДШЕРИ	АКУШЕРКИ	МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ (всички профили)	ЛАБОРАНТИ (медицински и рентгенови)	ЗЪБОТЕХНИЦИ	ДРУГИ
2021	**931**	61	50	650	103	33	34
2022	**927**	56	59	649	92	33	38
2023	**955**	61	63	660	99	31	41

- Осигуреността с лекари в област Шумен за 2023 г. е 34,2 на 10 000 (2022 г. – 33,7, 2021 г. – 29,6, 2020 г. - 29,6, 2019 г. - 30,0, 2018 г. – 30,1);
- Осигуреността с лекари по дентална медицина в област Шумен за 2023 г. е 7,9 на 10 000 (2022 г. – 8,1, 2021 г. – 6,8, 2020 г. - 6,6, 2019 г. - 6,7, 2018 г. - 6,6);
- Осигуреността със специалисти по здравни грижи в област Шумен за 2023 г. е 63,8 на 10 000 ; (2022 г. – 61,8, 2021 г. – 55,0, 2020 г. - 54,0, 2019 г. - 56,3, 2018 г. - 55,7);
- На един лекар в област Шумен през 20232 г. се падат 292 жители; 297 през 2022 г.;

- На един лекар по дентална медицина в област Шумен през 2023 г. се падат 1 258 жители (2022 г. – 1 226, 2021 г. – 1 460, 2020 г. – 1 520; 2019 г - 1497; 2018 – 1 525 г.).

Изводи:

- На всеки 10 000 души в Шуменска област се падат по 34 лекари. Средната осигуреност за страната е много по-висока - 46,4 на 10 000;
- Осигуреността с общопрактикуващи лекари е 5,7 на 10 000 души. Средната осигуреност за страната е с 0,2 пункта по-висока – 5,9;
- Осигуреността със лекари по дентална медицина е 7,9 на 10 000;
- Към 31.12.2022 г. на основен трудов договор в лечебните и здравните заведения в област Шумен практикуват 512 лекари. Медицинските специалисти по здравни грижи са 955, като 69% или 660 от тях са медицински сестри;
- Осигуреността на населението с болнични легла в област Шумен е 57,4 на 10 000 души от населението, което е с 29,1 пункта по-ниско от средното за страната /86,5 легла на 10 000 души/.